

सामाजिक स्तरीकरण संकल्पना

1. परिचय

सामाजिक स्तरीकरण ही समाजशास्त्र ची एक केंद्रीय थीम आहे. ती गरीब, कल्याणासाठी आणि श्रीमंत यांच्यात सामाजिक स्तरीकरण स्पष्ट करते.

समाजशास्त्र या विषयाचे परीक्षण करताना आम्हाला समाजशास्त्र, सामाजिक रचना, सामाजिक रचना आणि सामाजिक स्तरीकरण या तीन मूलभूत संकल्पनांमध्ये जवळचा संबंध आढळला. आम्ही स्टेटसच्या संचाद्वारे रचना व्यक्त केली आणि त्यास मधमाशांच्या रिक्त पेशींशी तुलना केली. हे आडव्या विमानात जसे होते तसे स्थित आहे, परंतु श्रमांच्या सामाजिक प्रभागाद्वारे तयार केले गेले आहे. आदिम समाजात मोजके घटने व कामगारांचे निम्न स्तर विभागलेले आहेत, आधुनिक समाजात अनेक विभाग आहेत आणि कामगार विभागाचे उच्च स्तरीय संघटना आहेत.

परंतु कितीही स्थाने आहेत याची पर्वा नाही, सामाजिक रचनेत ते समान आणि कार्यशीलपणे एकमेकांशी जोडलेले आहेत. परंतु आता आम्ही रिक्त पेशींनी लोक भरले आहेत, प्रत्येक स्थिती मोठ्या सामाजिक समूहात बदलली आहे. स्थितीच्या संचाने आम्हाला एक नवीन संकल्पना दिली - लोकसंख्येची सामाजिक रचना. आणि येथे गट एकमेकांच्या बरोबरीचे आहेत, ते आडव्या देखील आहेत. खरंच, सामाजिक संरचनेच्या बाबतीत, सर्व रशियन, महिला, अभियंते, पक्षपाती आणि गृहिणी समान आहेत.

तथापि, आम्हाला माहित आहे की वास्तविक जीवनात मानवी असमानता खूप मोठी भूमिका निभावते. असमानता ही एक अंगण आहे ज्याद्वारे आपण काही गट इतरांच्या खाली किंवा खाली ठेवू शकतो. सामाजिक रचना सामाजिक स्तरीकरण मध्ये बदलते - *अनुलंबरित्या सामाजिक वर्गांचा संच*, विशेषतः गरीब, श्रीमंत, श्रीमंत. शारीरिकदृष्ट्या सांगायचे तर सामाजिक रचना हा लोखंडी फाईलिंगचा गोंधळलेला संग्रह आहे. पण मग त्यांनी लोहचुंबक खाली घातले आणि सर्वांनी स्पष्ट क्रमाने रांगेत उभे केले. स्तरीकरण विशिष्ट प्रकारे लोकसंख्येची एक "देणार" रचना आहे.

हे काय आहे जे मोठ्या सामाजिक गटांना "दिशा देतात"? हे समजते की प्रत्येक स्थिती किंवा गटाच्या मूल्याचे आणि भूमिकेबद्दल समाजाचे असमान मूल्यांकन. प्लंबर किंवा चौकीदार याला वकील किंवा मंत्रीपेक्षा कमी स्थान दिले जाते परिणामी, उच्च स्थाने आणि जे लोक त्यांच्या ताब्यात आहेत त्यांना चांगले प्रतिफल दिले जाते, त्यांच्याकडे अधिक प्रमाणात शक्ती असते, त्यांच्या उद्योगाची प्रतिष्ठा जास्त असते आणि शिक्षणाची पातळी देखील उच्च असणे

आवश्यक आहे. म्हणून आम्हाला मिळाले **स्तरीकरणाचे चार मुख्य परिमाण म्हणजे उत्पन्न, शक्ती, शिक्षण, प्रतिष्ठा**. आणि इतकेच आहे, तेथे इतर कोणीही नाही. का? आणि कारण लोक ज्या प्रयत्नांची पराकाष्ठा करतात त्यांचा फायदा घेतात. अधिक तंतोतंत, स्वतः ला फायदा नाही (त्यापैकी बरेच काही असू शकतात), परंतु **चॅनेलमध्ये प्रवेश करा** त्यांच्या साठी. परदेशात घर, लक्झरी कार, नौका, कॅनरी बेटांमध्ये सुटी इ. - सामाजिक फायदे, जे नेहमीच कमी पुरवठ्यात असतात (म्हणजे अत्यधिक सन्मानित आणि बहुसंख्य लोकांकरिता प्रवेश न मिळालेले) आणि पैसा आणि शक्ती यांच्या प्रवेशाद्वारे मिळविले जातात जे उच्च शिक्षण आणि वैयक्तिक गुणांद्वारे प्राप्त होतात.

या मार्गाने, **श्रमांच्या सामाजिक प्रभागावर सामाजिक रचना उद्भवते आणि श्रमांच्या निकालांच्या सामाजिक वितरणावरून सामाजिक स्तरीकरण उद्भवते, म्हणजे. सामाजिक फायदे**

आणि हे नेहमी असमान असते. सत्ता, संपत्ती, शिक्षण आणि प्रतिष्ठेपर्यंत असमान प्रवेशाच्या निकषानुसार सामाजिक स्तर अशी आहे.

२. रचना करण्याचे उपाय

ज्यात एखाद्या सामाजिक जागेची कल्पना करा **अनुलंब आणि क्षैतिज अंतर समान नाहीत**. म्हणून किंवा अंदाजे सामाजिक स्तरीकरण पी. सोरोकिन - या घटनेचे संपूर्ण सैद्धांतिक स्पष्टीकरण देणारा जगातला पहिला माणूस होता आणि ज्याने संपूर्ण मानवी इतिहासापर्यंत विस्तारलेल्या प्रचंड अनुभवजन्य साहित्याच्या मदतीने त्याच्या सिद्धांताची पुष्टी केली.

अंतराळातील मुद्दे सामाजिक स्थिती आहेत. टर्नर आणि मिलिंग मशीनमधील अंतर एक आहे, ते आडवे आहे, आणि कामगार आणि फोरमॅनमधील अंतर भिन्न आहे, ते उभे आहे. मास्टर हा बॉस आहे, कामगार हा गौण आहे. त्यांच्याकडे सामाजिक स्तर वेगवेगळे आहे. जरी प्रकरण अशा प्रकारे सादर केले जाऊ शकते की फोरमॅन आणि कामगार एकमेकांपासून समान अंतरावर स्थित असतील. जर आपण एखाद्याचा आणि मालिकला अधीनस्थ म्हणून नव्हे तर केवळ श्रमिक म्हणून भिन्न श्रम म्हणून विचार केला तर हे होईल. परंतु नंतर आपण उभ्या ते क्षैतिज विमानात जाऊ.

जिज्ञासू सत्य

अलान्सपैकी, कवटीचे विकृत रूप हे समाजाच्या सामाजिक भिन्नतेचे खरे सूचक म्हणून काम करते: जमातीतील नेते, कुलांचे वडील आणि याजकगण यांच्यात ते वाढवले \u200b\u200bगेले.

स्टेट्समधील अंतरांची असमानता ही स्तरीकरणाची मुख्य मालमत्ता आहे. ती आहे चार मोजण्याचे राज्यकर्ते, किंवा अक्ष समन्वय ते सर्व अनुलंबरित्या व्यवस्था केली आणि एकमेकांच्या पुढे:

उत्पन्न,

शक्ती,

शिक्षण,

प्रतिष्ठा.

मिळकत रुबल किंवा डॉलरमध्ये मोजली जाते, जी एखाद्या व्यक्तीस प्राप्त होते (वैयक्तिक उत्पन्न) किंवा कुटुंब (कौटुंबिक उत्पन्न) एका कालावधीत, एक महिना किंवा वर्ष म्हणा.

समन्वय अक्ष वर, आम्ही समान अंतराची रचना करतो, उदाहरणार्थ, 1 5,0001 ते \$ 10,000 पर्यंत, 10001 ते \$ 15,000 इ. \$ 75,000 आणि त्यापेक्षा अधिक पर्यंत.

शिक्षण सार्वजनिक किंवा खाजगी शाळा किंवा विद्यापीठातील अभ्यासाच्या वर्षांच्या संख्येद्वारे मोजले जाते.

समजू की प्राथमिक शाळा म्हणजे 4 वर्षे, अपूर्ण माध्यमिक - 9 वर्षे, उच्च माध्यमिक - 11, महाविद्यालय - 4 वर्षे, विद्यापीठ - 5 वर्षे, पदवीधर शाळा - 3 वर्षे, डॉक्टरेट अभ्यास - 3 वर्षे. अशा प्रकारे, एका प्राध्यापकाच्या पाठीमागे २० वर्षांहून अधिक औपचारिक शिक्षण असते आणि प्लंबरला आठही नसतात.

आपण घेतलेल्या निर्णयामुळे प्रभावित लोकांच्या संख्येनुसार शक्ती मोजली जाते (शक्ती - शक्यता

आकृती: सामाजिक स्तरीकरणाचे चार परिमाण. सर्व आयामांमध्ये समान पदांवर व्यापलेले लोक एक स्ट्रॅटम बनवतात (आकृती त्या एका वर्गाचे उदाहरण दर्शविते).

त्यांची इच्छा किंवा पर्वा इतर लोकांवर त्यांची इच्छा किंवा निर्णय लादणे).

रशियाच्या राष्ट्राध्यक्षांचे निर्णय 150 दशलक्ष लोकांना लागू होते (ते अंमलात आणले जात आहेत की नाही हा आणखी एक प्रश्न आहे, जरी हे सत्तेच्या मुद्द्याशी संबंधित आहे), आणि ब्रिगेडियरचे निर्णय - 7-10 लोकांपर्यंत. उत्पन्न, शिक्षण आणि सामर्थ्य - स्तरीकरणाची तीन मापे मोजण्याचे एकनिष्ठ उद्देश आहेत: डॉलर, वर्षे, लोक. प्रतिष्ठा या श्रेणीच्या बाहेर आहे कारण ती व्यक्तिनिष्ठ सूचक आहे.

प्रतिष्ठा हा लोकांच्या मते विकसित झालेल्या स्थितीबद्दलचा आदर आहे.

१ 1947. 1947 पासून, युनायटेड स्टेट्समधील नॅशनल सेंटर फॉर द स्टडी ऑफ स्टडी ऑफ पब्लिक ओपिनियन यांनी विविध व्यवसायांची सामाजिक प्रतिष्ठा निश्चित करण्यासाठी देशभरातील नमुन्यात निवडल्या गेलेल्या सामान्य अमेरिकन लोकांचा वेळोवेळी सर्वेक्षण केला. प्रतिसादकर्त्यांना प्रत्येक 90 व्यवसाय (व्यवसाय) 5-बिंदू स्तरावर रेट करण्यास सांगितले जाते: उत्कृष्ट (सर्वोत्कृष्ट),

टीप: स्केल 100 (सर्वोच्च) ते 1 (सर्वात कमी) बिंदूपर्यंत आहे. दुसरा स्तंभ "स्कोअर" नमुन्यात दिलेल्या क्रियेद्वारे प्राप्त केलेला सरासरी श्रेणी दर्शवितो.

चांगले, सरासरी, सरासरीपेक्षा थोडे वाईट, सर्वात वाईट काम. यादी II मध्ये मुख्य न्यायाधीश, मंत्री आणि डॉक्टर ते प्लंबर आणि चौकीदार यांच्यापासून जवळपास सर्व वर्गांचा समावेश होता. प्रत्येक व्यवसायाच्या सरासरीची गणना करून, गुणांमधील समाजशास्त्रज्ञांना प्रत्येक प्रकारच्या कार्याच्या प्रतिष्ठेचे सार्वजनिक मूल्यांकन प्राप्त झाले. अगदी प्रतिष्ठित व्यक्तींकडून अगदी प्रतिष्ठित व्यक्तींकडे श्रेणीबद्ध क्रमाने त्यांची व्यवस्था करून त्यांना रेटिंग किंवा व्यावसायिक प्रतिष्ठेचे प्रमाण प्राप्त झाले. दुर्दैवाने, आपल्या देशात व्यावसायिक प्रतिष्ठा बद्दलच्या लोकसंख्येच्या नियमित प्रतिनिधी सर्वेक्षण कधीच केले गेले नाहीत. म्हणून, आपल्याला अमेरिकन डेटा वापरावा लागेल (सारणी पहा).

वेगवेगळ्या वर्षांच्या डेटाची तुलना (1949, 1964, 1972, 1982) प्रतिष्ठेच्या प्रमाणात स्थिरता दर्शवते. या वर्षांमध्ये सर्वोच्च, मध्यम आणि सर्वात कमी प्रतिष्ठा याच प्रकारच्या व्यवसायांनी उपभोगली. वकील, डॉक्टर, शिक्षक, वैज्ञानिक, बँकर, पायलट, अभियंता यांना सातत्याने उच्च गुण मिळाले. त्यांच्या प्रमाणात मोठ्या प्रमाणात बदल झाला: १ 64 .64 मधील डॉक्टर दुसऱ्या क्रमांकावर होते आणि १ 198 2२ मध्ये - पहिल्यांदा मंत्री अनुक्रमे दहावा आणि अकरावा क्रमांक लागला.

जर स्केलच्या वरच्या भागावर सर्जनशील, बौद्धिक श्रमांच्या प्रतिनिधींनी व्यापलेला असेल तर खालचा भाग मुख्यत्वे शारीरिक अकुशलच्या प्रतिनिधींनी व्यापला आहे: ड्रायव्हर, वेल्डर,

सुतार, प्लंबर, रखवालदार. त्यांना किमान दर्जा आदर आहे. स्तरीकरणच्या चार आयामांमध्ये समान पदांवर व्यापलेले लोक एक स्तंभ असतात.

प्रत्येक स्थिती किंवा स्वतंत्र व्यक्तीसाठी आपण कोणत्याही प्रमाणात एक स्थान शोधू शकता.

पोलिस अधिकारी आणि महाविद्यालयाचे प्राध्यापक यांच्यात तुलना करणे याचे उत्कृष्ट उदाहरण आहे. शिक्षण आणि प्रतिष्ठा या तराजूवर पोलिस कर्मचाऱ्यांपेक्षा प्राध्यापक जास्त असतात आणि उत्पन्न आणि शक्तीच्या मोजमापांवर पोलिस कर्मचारी प्राध्यापकापेक्षा उच्च असतात. खरंच, प्राध्यापकाकडे कमी शक्ती आहे, त्याचे उत्पन्न पोलिस अधिकार्यांपेक्षा काहीसे कमी आहे, परंतु प्राध्यापकाकडे अधिक प्रतिष्ठा आणि वर्षांचा अभ्यास आहे. प्रत्येक स्केलवर टिपांसह एक आणि दुसरे चिन्हांकित करित आहे आणि कनेक्ट करित आहे त्यांना ओळी, आम्ही एक स्तरीकरण प्रोफाइल मिळवा.

प्रत्येक स्केल स्वतंत्रपणे विचार केला जाऊ शकतो आणि स्वतंत्र संकल्पना म्हणून नियुक्त केला जाऊ शकतो.

समाजशास्त्र वेगळे करते **स्तरीकरण तीन मूलभूत प्रकार:**

आर्थिक (उत्पन्न),

राजकीय (सत्ता),

व्यावसायिक (प्रतिष्ठा)

आणि बरेच मूलभूत नसलेले, उदाहरणार्थ, सांस्कृतिक भाषण आणि वय.

आकृती: महाविद्यालयीन प्राध्यापक आणि पोलिस अधिकारी यांचे स्तरीकरण प्रोफाइल.

A. धोरणाशी संबंधित

संलग्नता व्यक्तिनिष्ठ आणि उद्दीष्टाने मोजलेले निर्देशक:

व्यक्तिनिष्ठ सूचक - या गटाशी संबंधित असल्याची भावना, त्यासह ओळख;

वस्तुनिष्ठ निर्देशक - उत्पन्न, शक्ती, शिक्षण, प्रतिष्ठा.

अशाप्रकारे, आपल्यासाठी समाजातील सर्वोच्च स्तराचे श्रेय घेण्यासाठी एक मोठे भविष्य, उच्च शिक्षण, महान सामर्थ्य आणि उच्च व्यावसायिक प्रतिष्ठा ही आवश्यक परिस्थिती आहे.

स्ट्रॅटमेंट म्हणजे चार लोकांच्या स्तरावरील समान उद्दीष्टक निर्देशक असणार्\200dया लोकांचा सामाजिक स्तर.

संकल्पना **स्तरीकरण** (स्तंभ - थर, फॅशिओ - मी करतो) भूविज्ञानातून समाजशास्त्रात आला, जिथे हे विविध खडकांच्या स्तरांची अनुलंब व्यवस्था दर्शविते. जर आपण पृथ्वीवरील कवच एका विशिष्ट अंतरावर बनवला तर आपल्याला आढळेल की चेर्नोजेमच्या थर खाली चिकणमातीचा एक थर आहे, नंतर वाळू इ. प्रत्येक थरामध्ये एकसंध घटक असतात. स्तंभ देखील आहे - यात समान उत्पन्न, शिक्षण, शक्ती आणि प्रतिष्ठा असणार्\200dया लोकांचा समावेश आहे. अशी कोणतीही स्थिती नाही ज्यामध्ये उच्चशिक्षित लोकांचा समावेश पॉवर आणि कमकुवत नोकर\200dयामध्ये गुंतलेल्या शक्तीहीन गरीब लोकांच्या पदांवर असेल. श्रीमंत आणि श्रीमंत - मध्यम असणार्\200dया एकाच स्तराचा असतो.

सुसंस्कृत देशात, एक मोठा माफिओसो सर्वोच्च स्तराचा असू शकत नाही. जरी त्याचे उत्पन्न खूप जास्त असले तरी शक्यतो उच्च शिक्षण आणि भक्कम शक्ती असली तरी त्याचा व्यवसाय नागरिकांमध्ये उच्च प्रतिष्ठा घेत नाही. त्याचा निषेध आहे. वस्तुनिष्ठपणे, तो स्वतःला उच्च वर्गाचा सदस्य मानू शकतो आणि वस्तुनिष्ठ निर्देशक देखील मिळवू शकतो. तथापि, त्याच्याकडे मुख्य गोष्ट नसते - "महत्त्वपूर्ण इतरांची ओळख".

"महत्त्वपूर्ण इतर" हे दोन मोठे सामाजिक गट आहेत: उच्चवर्गाचे सदस्य आणि संपूर्ण लोकसंख्या. सर्वोच्च स्तंभ त्याला कधीही "त्यांचा" म्हणून ओळखत नाही कारण तो संपूर्ण गट समेट करतो. लोकसंख्या माफियाच्या क्रियांना सामाजिक मान्यता मिळालेली व्यवसाय म्हणून कधीच ओळखत नाही, कारण ती दिलेल्या समाजाच्या मर्यादा, परंपरा आणि आदर्शांचा विरोधाभास आहे.

चला निष्कर्ष काढू: स्ट्रॅटमशी संबंधित दोन घटक असतात - व्यक्तिनिष्ठ (विशिष्ट थरासह मानसिक ओळख) आणि उद्दीष्ट (एका विशिष्ट थरात सामाजिक प्रवेश).

सामाजिक प्रवेशाने विशिष्ट ऐतिहासिक उत्क्रांती केली आहे. आदिम समाजात असमानता नगण्य होती, त्यामुळे जवळजवळ कोणतेही स्तरीकरण नव्हते. गुलामीच्या जन्मासह अचानक ते तीव्र झाले. **गुलामी** - अनारक्षित तबकेतील लोकांना सर्वात कठोर निर्धारण करण्याचे प्रकार. **जाती** व्यक्तीचे जीवन निश्चित करणे (परंतु अपरिहार्यपणे आवश्यक नसते) स्ट्रॅटम. मध्ययुगीन युरोपमध्ये, आजीवन संबंध कमकुवत झाला आहे. एका स्ट्रॅटमवर सुचविलेले कायदेशीर संलग्नक स्थापित करते. श्रीमंत व्यापाऱ्यांनी खानदानी पदवी विकत घेतली आणि अशा प्रकारे ते उच्च वर्गाकडे गेले. इस्टेट्सची जागा वर्गाद्वारे घेण्यात आली - सर्व

स्तरांवर उघडण्यासाठी, एक स्ट्रॅटम सुरक्षित ठेवण्याचा कोणताही कायदेशीर (कायदेशीर) मार्ग गृहीत धरत नाही.

STR. स्ट्रॅटिफिकेशनचे ऐतिहासिक प्रकार

समाजशास्त्र माहित आहे *स्तरीकरण करण्याचे मुख्य चार प्रकार म्हणजे गुलामी, जाती, वसाहती आणि वर्ग*. पहिले तीन वैशिष्ट्यीकृत *बंद सोसायटी* आणि शेवटचा प्रकार आहे *उघडा*.

बंद एक समाज आहे जेथे *खालच्या स्तरापासून उच्च स्तरापर्यंतच्या सामाजिक हालचाली पूर्णपणे बंदी आहेत*, एकतर *खारा मर्यादित*

उघडा म्हणतात ज्या *समाजात एका स्तरापासून दुसऱ्या स्थानापर्यंत हालचाली होतात त्या अधिकृतपणे कोणत्याही प्रकारे मर्यादित नसतात*.

गुलामगिरी- अधिकारांची पूर्ण कमतरता आणि अत्यंत असमानतेची सीमा असलेले लोकांच्या गुलामगिरीचे आर्थिक, सामाजिक आणि कायदेशीर स्वरूप.

गुलामगिरी ऐतिहासिकदृष्ट्या विकसित झाली आहे. त्याचे दोन प्रकार आहेत.

कधी *पुरुषप्रधान गुलामी* (आदिम स्वरूप), गुलामकडे कुटुंबातील एका लहान सदस्याचे सर्व हक्क होते: तो मालकांसमवेत एकाच घरात राहत होता, सार्वजनिक जीवनात सहभागी झाला होता, मुक्त विवाहित होता, मालकाची मालमत्ता वारशाने घेतो. त्याला ठार मारण्यास मनाई होती.

कधी *क्लासिक गुलामगिरी* (परिपक्व फॉर्म) शेवटी गुलाम गुलाम बनला: तो एका स्वतंत्र खोलीत राहात होता, त्याने कशामध्येही भाग घेतला नाही, काहीही मिळाला नाही, लग्न केले नाही आणि कुटुंबही नव्हते. त्याला ठार मारण्याची परवानगी होती. त्याच्याकडे मालमत्ता नव्हती, परंतु तो स्वतः मालकाची मालमत्ता ("टॉकिंग टूल") मानला जात असे.

प्राचीन ग्रीसमधील प्राचीन गुलामगिरी आणि 1865 पर्यंत अमेरिकेत वृक्षारोपण गुलामी दुसऱ्या 200 द्या स्वरूपाच्या जवळ आहे आणि एकस-बारावी शतके गेसमधील गुलामी पहिल्यापेक्षा जवळ आहे. गुलामगिरीचे स्रोत भिन्न आहेत: प्राचीन वस्तू प्रामुख्याने विजयांद्वारे पुन्हा भरली जात असे आणि दासत्व म्हणजे कर्ज किंवा गुलामगिरीची गुलामी. तिसरा स्रोत गुन्हेगार आहे. मध्ययुगीन चीनमध्ये आणि सोव्हिएत गुलाम (अतिरिक्त कायदेशीर गुलामी) मध्ये गुन्हेगार गुलामांच्या स्थितीत होते.

प्रौढ टप्प्यावर गुलामी गुलामगिरीत बदलते. जेव्हा ते गुलामीबद्दल ऐतिहासिक प्रकारचे स्तरीकरण म्हणून बोलतात तेव्हा त्यांचा अर्थ त्यातील सर्वोच्च टप्पा आहे. **गुलामगिरी** - इतिहासातील सामाजिक संबंधांचे एकमेव रूप जेव्हा एक व्यक्ती दुसऱ्याच्या संपत्ती म्हणून कार्य करतो आणि जेव्हा खालचा स्तर सर्व हक्क आणि स्वातंत्र्यापासून वंचित असतो. हे जाती व वसाहतीत अस्तित्वात नाही, वर्गाचा उल्लेख करू नका.

जाती व्यवस्था गुलाम प्रणालीइतके प्राचीन नाही आणि कमी व्यापक. जर बहुतेक सर्व देश गुलामीतून गेले, अर्थातच ते वेगवेगळ्या प्रमाणात गेले तर जाती फक्त भारतात आणि काही प्रमाणात आफ्रिकेत आढळतात. **भारत हे जातीच्या समाजाचे उत्कृष्ट उदाहरण आहे.** नवीन युगातील पहिल्या शतकांमध्ये गुलाम-धारण करण्याच्या अवशेषांवर त्याचा उदय झाला.

कॅस्टॉय एक सामाजिक गट (स्ट्रॅटम), अशी सदस्यता घ्या ज्यामध्ये एखाद्या व्यक्तीस त्याच्या जन्मासाठी पूर्णपणे देणे असते.

तो आपल्या हयातीत आपल्या जातीपासून दुसऱ्याकडे जाऊ शकत नाही. यासाठी त्याचा पुन्हा जन्म होणे आवश्यक आहे. जातीची स्थिती हिंदू धर्माने निश्चित केली आहे (जाती आता का व्यापक नाहीत हे आता स्पष्ट झाले आहे). तिच्या तोफानुसार, लोक एकापेक्षा जास्त आयुष्य जगतात. पूर्वीच्या जीवनात आपली वागणूक काय होती यावर अवलंबून प्रत्येक व्यक्ती योग्य जातीमध्ये पडतो. जर वाईट असेल तर, पुढच्या जन्मानंतर, त्याने निम्न जातीमध्ये पडले पाहिजे आणि त्याउलट.

भारतात **Main मुख्य जाती:** ब्राह्मण (पुजारी), क्षत्रिय (योद्धा), वैशी (व्यापारी), सुद्र (कामगार व शेतकरी) आणि **सुमारे 5 हजार गैर-मुख्य जाती आणि पॉडकास्ट** अस्पृश्य लोक विशेषतः पात्र आहेत - ते कोणत्याही जातीचे नाहीत आणि सर्वात खालच्या पदावर आहेत. औद्योगिकीकरणाच्या काळात जातींच्या जागी वर्ग बदलले जातात. भारतीय शहर अधिकाधिक वर्ग-आधारित होत आहे, आणि लोकसंख्येच्या 7-10 लोकांचे घर असलेले हे गाव जात आहे.

संपत्ती वर्गापूर्वी आणि चौथी ते चौदाव्या शतकापर्यंत युरोपमध्ये अस्तित्वात असलेल्या सरंजामशाही समाजांचे वैशिष्ट्य आहे.

इस्टेट- एक सामाजिक गट ज्याने सानुकूल किंवा कायदेशीर कायदा स्थापित केला आहे आणि वारसा हक्क आणि जबाबदाऱ्या पाळल्या आहेत.

इस्टेट सिस्टममध्ये, ज्यात अनेक स्तरांचा समावेश आहे, ही स्थिती आणि सुविधांच्या असमानतेमध्ये व्यक्त केलेल्या श्रेणीबद्धतेद्वारे दर्शविली जाते. युरोप इस्टेट संस्थेचे एक

उत्कृष्ट उदाहरण होते, जिथे XIV-XV शतकाच्या शेवटी समाज विभागला गेला उच्च वर्ग (खानदानी आणि पाद्री) आणि अनिवार्य तिसरा इस्टेट (कारागीर, व्यापारी, शेतकरी) X-XIII शतकांमध्ये, पाद्री, खानदानी आणि शेतकरी असे तीन मुख्य वसाहत होते. रशियामध्ये, अठराव्या शतकाच्या उत्तरार्धापासून, वर्गातील वर्ग, कुलीन, पाद्री, व्यापारी, शेतकरी आणि मध्यमवर्गीय (मध्यम शहरी वर्ग) अशी विभागणी झाली. संपत्ती जमीन मालकीवर आधारित होती.

प्रत्येक वर्गाचे हक्क आणि जबाबदा legal्या कायदेशीर कायद्याद्वारे निश्चित केल्या गेल्या आणि धार्मिक सिद्धांताद्वारे पवित्र केल्या गेल्या. इस्टेटमधील सदस्यता निश्चित केली गेली वारसा. म्हणून इस्टेटमधील सामाजिक अडथळे बरेच कठीण होते सामाजिक गतिशीलता इस्टेटमध्ये इतके अस्तित्त्व नाही. प्रत्येक इस्टेटमध्ये अनेक स्तर, श्रेणी, स्तर, व्यवसाय, क्रमांक समाविष्ट होते. तर, फक्त कुलीन लोक सार्वजनिक सेवेत गुंतले जाऊ शकले. कुलीन वर्ग हा एक लष्करी वर्ग (पराक्रम) मानला जात असे.

सामाजिक वर्गीकरणात उच्च वर्ग होता, उच्च दर्जा होता. जातींच्या विपरीत, आंतर-श्रेणीतील विवाह पूर्णपणे सहन केले गेले. कधीकधी वैयक्तिक हालचाल करण्यास परवानगी होती. शासकाकडून विशेष परमिट खरेदी करून एक सामान्य माणूस नाइट होऊ शकतो. एक अवशेष म्हणून ही प्रथा आधुनिक इंग्लंडमध्ये टिकली आहे.

5. रशियामध्ये सामाजिक स्तरीकरण आणि नागरी समाजाची संभावना

त्याच्या इतिहासात रशियाने सामाजिक जागेच्या पुनर्रचनेच्या एकापेक्षा जास्त लहरींचा अनुभव घेतला आहे, जेव्हा मागील सामाजिक संरचना कोसळली तेव्हा मूल्यांचे जग बदलले, खुणा, नमुने आणि वर्तनांचे निकष तयार झाले, संपूर्ण थर नष्ट झाले आणि नवीन समुदाय जन्माला आले. XXI शतकाच्या उंबरठ्यावर. रशिया पुन्हा एकदा नूतनीकरणाच्या जटिल आणि विरोधाभासी प्रक्रियेतून जात आहे.

होत असलेल्या बदलांना समजून घेण्यासाठी 1980 .0 च्या उत्तरार्धातील सुधारणांपूर्वी सोव्हिएत समाजाची सामाजिक रचना ज्या पायावर बांधली गेली होती त्याचा विचार करणे प्रथम आवश्यक आहे.

सोव्हिएत रशियाच्या सामाजिक संरचनेचे स्वरूप विविध स्तरीकरण प्रणालींचे संयोजन म्हणून रशियन समाजाचे विश्लेषण करून प्रकट केले जाऊ शकते.

प्रशासकीय व राजकीय नियंत्रणाने ओतप्रोत सोव्हिएत समाजाच्या स्तरीकरणात स्टॅटोक्रॅटिक सिस्टमने महत्त्वाची भूमिका बजावली. पक्ष-राज्य पदानुक्रमात सामाजिक गटांच्या स्थानामुळे

वितरण हक्कांची व्याप्ती, निर्णय घेण्याची पातळी आणि सर्व क्षेत्रातील संधींची पूर्व निर्धारित होते. राजकीय व्यवस्थेची स्थिरता सत्ताधारी एलिट ("नोमॅक्लटुरा") च्या स्थानाच्या स्थिरतेमुळे सुनिश्चित केली गेली, ज्यात महत्त्वाची पदे राजकीय आणि लष्करी उच्चभ्रूंनी ताब्यात घेतली होती आणि आर्थिक आणि सांस्कृतिक घटकांच्या अधीनस्थ पदाची सूत्रे स्वीकारली गेली.

सत्ता आणि मालमतेच्या फ्यूजनद्वारे एक स्थिर लोकशाही समाज दर्शविला जातो; राज्य मालकीचे वर्चस्व; उत्पादनाची राज्य-मक्तेदारी मोड; केंद्रीकृत वितरणाचे वर्चस्व; अर्थव्यवस्थेचे सैनिकीकरण; श्रेणी-स्तरावरील श्रेणी-स्तरीय स्तरीकरण, ज्यामध्ये व्यक्ती आणि सामाजिक गटांची स्थिती राज्य शक्तीच्या संरचनेत त्यांच्या स्थानानुसार निश्चित केली जाते, जी सामग्री, श्रम, माहिती संसाधनांच्या प्रचंड प्रमाणात पसरते; सिस्टममध्ये सर्वात आज्ञाधारक आणि निष्ठावंत लोकांच्या टॉप-डाऊन निवडीच्या रूपात सामाजिक गतिशीलता.

सोव्हिएट प्रकारच्या समाजाच्या सामाजिक संरचनेचे एक विशिष्ट वैशिष्ट्य म्हणजे ते वर्ग नव्हते, जरी व्यावसायिक रचना आणि आर्थिक भेदभावच्या मापदंडांच्या दृष्टीने ते बाहेरून पाश्चात्य समाजांच्या स्तरीकरणासारखेच राहिले. वर्ग विभाजनाचा आधार नष्ट झाल्यामुळे - उत्पादन साधनांची खासगी मालकी - हळूहळू वर्ग नष्ट झाले.

राज्य मालमतेची मक्तेदारी, तत्वतः, एक वर्ग समाज देऊ शकत नाही, कारण सर्व नागरिकांना राज्यातील कर्मचारी नियुक्त केले जातात, केवळ त्यांना देण्यात आलेल्या अधिकारातच फरक असतो. यूएसएसआरमधील सामाजिक गटांची विशिष्ट वैशिष्ट्ये या गटाची कायदेशीर असमानता म्हणून औपचारिकरित केलेली विशेष कार्ये होती. या असमानतेमुळे या गटांना वेगळे केले गेले, "सामाजिक लिफ्ट" नष्ट होऊ लागल्या ज्या ऊर्ध्वगामी सामाजिक गतिशीलतेसाठी काम करतात. त्यानुसार, उच्चभ्रू गटांच्या जीवनशैली आणि वापराने "प्रतिष्ठित उपभोग" या घटनेची आठवण करून एक वाढती प्रतीकात्मक पात्र प्राप्त केले. ही सर्व वैशिष्ट्ये वर्ग समाजाचे चित्र आहेत.

इस्टेट्स स्तरीकरण ही अशा समाजात मूळ आहे ज्यात आर्थिक संबंध प्राथमिक आहेत आणि भिन्न भूमिका बजावत नाहीत आणि सामाजिक नियमनाची मुख्य यंत्रणा ही राज्य आहे आणि लोकांना कायदेशीर असमान वसाहतीत विभाजित करते.

सोव्हिएत सत्तेच्या पहिल्या वर्षापासून, शेतकरी एक विशेष वर्ग बनला: त्याचे राजकीय हक्क 1936 until 1936 पर्यंत मर्यादित होते. कामगार व शेतकरी हक्कांची असमानता अनेक वर्षे प्रकट झाली (पासपोर्ट-मुक्त राजवटीच्या माध्यमातून सामूहिक शेतात संलग्नता, कामगारांना शिक्षण व पदोन्नती मिळविण्याच्या विशेषाधिकार, नोंदणी प्रणाली इ.) खरं तर, पक्ष-राज्य यंत्रणेचे कार्यकर्ते संपूर्ण विशेष हक्क आणि विशेषाधिकारांसह एका विशेष वर्गात बदलले आहेत.

कायदेशीर आणि प्रशासकीय क्रमानुसार, केंद्रांच्या वस्तुमान आणि विषम श्रेणीची सामाजिक स्थिती निश्चित केली गेली.

60 आणि 70 च्या दशकात. तीव्र कमतरतेच्या आणि पैशांच्या मर्यादित क्रयशक्तीच्या परिस्थितीत ग्राहकांच्या बाजारपेठेचे समांतर विभाजन बंद असलेल्या "विशेष क्षेत्र" आणि विशेषाधिकारांच्या भूमिकेत वाढीने वेतन पातळी वाढविण्याची प्रक्रिया तीव्र होते. व्यापार, पुरवठा आणि वाहतुकीच्या क्षेत्रात वितरण प्रक्रियेत गुंतलेल्या गटांची भौतिक आणि सामाजिक परिस्थिती सुधारली आहे. वस्तूंचा आणि सेवेचा तुटवडा वाढल्याने या गटांचा सामाजिक प्रभाव वाढला. या काळात छाया-सामाजिक-आर्थिक संबंध आणि संघटना उदयास येतात आणि विकसित होतात. एक अधिक खुला प्रकारचा सामाजिक संबंध तयार केला जात आहे: अर्थव्यवस्थेत नोकरशाही स्वतःसाठी सर्वात अनुकूल परिणाम मिळवण्याची क्षमता प्राप्त करते; उद्योजकता ही भावना खालच्या सामाजिक स्तराला देखील स्वीकारते - खासगी व्यापाऱ्यांचे असंख्य गट, "डावे" उत्पादक, बांधकाम व्यावसायिक - "शाबशिनक" तयार होतात. मूलभूतपणे भिन्न सामाजिक गट त्यांच्या चौकटीत एकत्र असतात तेव्हा अशा प्रकारे, सामाजिक संरचना दुप्पट होते.

१-19 Union65-१-19 in in मध्ये सोव्हिएत युनियनमध्ये घडलेले महत्त्वपूर्ण सामाजिक बदल वैज्ञानिक आणि तंत्रज्ञान क्रांती, शहरीकरण आणि त्यानुसार शिक्षणाच्या सर्वसाधारण स्तराच्या वाढीशी संबंधित आहेत.

60 च्या दशकाच्या सुरुवातीपासून ते 80 च्या दशकाच्या मध्यभागी. 35 दशलक्षाहून अधिक रहिवासी शहरात स्थलांतरित झाले. तथापि, आपल्या देशातील नागरीकरणास स्पष्टपणे विकृत केले गेले होते: ग्रामीण भागातील स्थलांतरितांनी शहरात मोठ्या प्रमाणात चळवळ केली तसेच सामाजिक पायाभूत सुविधा तैनात केल्या नाहीत. अनावश्यक लोक, सामाजिक बाह्य लोक मोठ्या संख्येने दिसू लागले. ग्रामीण उपसंस्कृतीशी संपर्क तुटलेला नसल्याने आणि शहरी उपसंस्कृतीत सामील होऊ न शकल्यामुळे स्थलांतरितांनी सर्वसाधारणपणे सीमांत उपसंस्कृती तयार केली.

खेड्यातून दुसऱ्या शहरात प्रवास करणाऱ्यांची आकडेवारी ही सीमान्ततेचे उत्कृष्ट नमुने आहे: यापुढे शेतकरी नाही, अजून कामगार नाही; ग्रामीण उपसंस्कृतीचे निकष अधोरेखित झाले आहेत, शहरी उपसंस्कृती अद्याप आत्मसात केलेली नाही. समासवादाचे मुख्य लक्षण म्हणजे सामाजिक, आर्थिक आणि आध्यात्मिक संबंधांचे फुटणे.

सीमान्तकरणाची आर्थिक कारणे म्हणजे सोव्हिएत अर्थव्यवस्थेचा व्यापक विकास, कालबाह्य तंत्रज्ञानाचे वर्चस्व आणि श्रमांचे आदिम प्रकार, उत्पादन व्यवस्थेच्या वास्तविक गरजांपर्यंत

शिक्षण व्यवस्थेची अपात्रता इ. हा सीमांसाच्या सामाजिक कारणाशी संबंधित आहे - उपभोक्ता निधीच्या हानीसाठी संचय निधीची हायपरट्रॉफी, ज्याने अत्यंत कमी जीवनमान आणि वस्तूंचा तुटवडा निर्माण केला. समाजाच्या उपेक्षिततेच्या राजकीय आणि कायदेशीर कारणांपैकी मुख्य म्हणजे देशातील सोव्हिएत काळात कोणत्याही सामाजिक संबंधांचा "आडवे" नाश झाला होता. सार्वजनिक जीवनाच्या सर्व क्षेत्रात जागतिक वर्चस्व मिळविण्यासाठी, नागरी समाजाचे विकृतीकरण करणे, व्यक्ती व सामाजिक गटांची स्वायत्तता आणि स्वातंत्र्य कमी करणे या राज्याने प्रयत्न केले.

60-80 च्या दशकात. शिक्षणाच्या सर्वसाधारण पातळीत वाढ, शहरी उपसंस्कृतीच्या विकासाने अधिक जटिल आणि भिन्न सामाजिक संरचनेला जन्म दिला. 80 च्या दशकाच्या सुरुवातीस. उच्च किंवा विशेष माध्यमिक शिक्षणासह तज्ञांचा शहरी लोकसंख्येपैकी 40% आधीच आहे.

90 च्या दशकाच्या सुरुवातीस. शैक्षणिक पातळी आणि व्यावसायिक पदांच्या बाबतीत सोव्हिएत मध्यमवर्गीय पाश्चात्य "नवीन मध्यम वर्गा" पेक्षा निकृष्ट दर्जाचा नव्हता. या संदर्भात, इंग्रजी राजकीय शास्त्रज्ञ आर. सकवा यांनी नमूद केले: "कम्युनिस्ट राजवटीने एक प्रकारचा विरोधाभास निर्माण झाला: कोट्यावधी लोक त्यांच्या संस्कृती आणि आकांक्षांमध्ये बुर्जुआ होते, परंतु त्यांना या आकांक्षा नाकारणार्या सामाजिक-आर्थिक व्यवस्थेत समाविष्ट केले गेले."

80 च्या दशकाच्या उत्तरार्धात सामाजिक-आर्थिक आणि राजकीय सुधारणांच्या प्रभावाखाली. रशियामध्ये मोठे बदल झाले आहेत. सोव्हिएत काळाच्या तुलनेत, रशियन समाजाच्या रचनेत लक्षणीय बदल झाले आहेत, जरी त्यात पूर्वीची अनेक वैशिष्ट्ये टिकून आहेत. रशियन समाजातील संस्थांच्या परिवर्तनामुळे त्याच्या सामाजिक संरचनेवर गंभीरपणे परिणाम झाला आहे: मालमत्ता आणि शक्ती यांच्यातील संबंध बदलले आहेत आणि बदलत आहेत, नवीन सामाजिक गट दिसू लागले आहेत, प्रत्येक सामाजिक गटाचे जीवन स्तर आणि गुणवत्ता बदलत आहे आणि सामाजिक स्तरीकरणाची यंत्रणा पुन्हा तयार केली जात आहे.

आधुनिक रशियाच्या बहुआयामी स्तरीकरणाचे प्रारंभिक मॉडेल म्हणून आम्ही चार मुख्य मापदंड घेतो: शक्ती, व्यवसायांची प्रतिष्ठा, उत्पन्नाची पातळी आणि शिक्षण स्तर.

शक्ती हे सामाजिक स्तरीकरणाचे सर्वात महत्वाचे परिमाण आहे. कोणत्याही सामाजिक-राजकीय व्यवस्थेच्या स्थिर अस्तित्वासाठी शक्ती आवश्यक असते, त्यामध्ये सर्वात महत्वाचे सार्वजनिक हितसंबंध पार केले जातात. सोव्हिएत उत्तरोत्तर रशियामधील उर्जा संस्थांची यंत्रणा बरीच पुनर्बांधणी केली गेली आहे - त्यापैकी काहीना शून्यता देण्यात आली आहे, इतरांना नुकतेच संघटित केले गेले आहे, काहीनी त्यांचे कार्य बदलले आहेत आणि त्यांची वैयक्तिक

रचना नूतनीकरण केली गेली आहे. पूर्वीच्या समाजातील बंदिस्त वरचा भाग इतर गटातील लोकांसाठी थोडासा उघडला.

नेमकलाटुरा पिरॅमिडच्या अखंड जागेची जागा असंख्य अभिजात गटांनी घेतली होती जे एकमेकांशी स्पर्धात्मक संबंधात आहेत. जुन्या शासक वर्गाचा फायदा बर्\200dयापैकी गमावला. यामुळे व्यवस्थापनाच्या राजकीय आणि वैचारिक पद्धतींमधून हळूहळू आर्थिक स्थितीत बदल होऊ लागले. त्याच्या मजल्यांमधील मजबूत अनुलंब संबंध असलेल्या स्थिर शासक वर्गाऐवजी अनेक एलिट गट तयार केले गेले आहेत, ज्या दरम्यान क्षैतिज संबंध वाढले आहेत.

व्यवस्थापकीय क्रियाकलापांचे क्षेत्र, जेथे राजकीय शक्तीची भूमिका वाढली आहे, ते म्हणजे जमा झालेल्या संपत्तीचे पुनर्वितरण. राज्य मालमतेच्या पुनर्वितरणामध्ये प्रत्यक्ष किंवा अप्रत्यक्ष सहभाग हा आधुनिक रशियामध्ये व्यवस्थापन गटांची सामाजिक स्थिती निर्धारित करणारा सर्वात महत्वाचा घटक आहे.

आधुनिक रशियाची सामाजिक रचना सत्ता वर्गीकरणांवर बांधलेल्या पूर्वीच्या लोकशाही समाजाची वैशिष्ट्ये टिकवून ठेवते. तथापि, त्याच वेळी, खासगीकृत राज्य संपत्तीच्या आधारे आर्थिक वर्गाचे पुनरुज्जीवन सुरू होते. सत्तेच्या आधारे (विशेषाधिकारांद्वारे विनियोग, पक्ष-राज्य पदानुक्रमात एखाद्या व्यक्तीच्या जागेनुसार वितरण) स्वामित्व प्रकार (स्तरावरील नफा आणि बाजाराच्या मोबदल्याच्या श्रमांद्वारे विनियोग) च्या स्तरीकरणात संक्रमण आहे. सत्तेच्या पदानुक्रमांसह, एक "उद्योजकीय रचना" दिसून येते, ज्यात खालील मुख्य गटांचा समावेश आहे: 1) मोठे आणि मध्यम आकाराचे उद्योजक; 2) छोटे उद्योजक (भाड्याने घेतलेल्या कामगारांचा कमीतकमी वापर असलेल्या कंपन्यांचे मालक आणि व्यवस्थापक); 3) स्वतंत्र कामगार; 4) कर्मचारी.

सामाजिक प्रतिष्ठेच्या पदानुक्रमात उच्च स्थानांवर दावा करणारे नवीन सामाजिक गट तयार करण्याकडे कल आहे.

व्यवसायांची प्रतिष्ठा ही सामाजिक स्तरीकरणाचा दुसरा महत्वाचा आयाम आहे. नवीन प्रतिष्ठित सामाजिक भूमिकेच्या उदयाशी संबंधित व्यावसायिक रचनेतील अनेक मूलभूत नव्या ट्रेडबद्दल आपण बोलू शकतो. व्यवसायांचा समूह अधिक जटिल बनतो, त्यांची तुलनात्मक आकर्षण बदलते ज्यांना अधिक ठोस आणि वेगवान सामग्री पुरस्कार प्रदान करतात. या संदर्भात, सामाजिक प्रतिष्ठेचे मूल्यांकन बदलत आहेत. [वेगवेगळे प्रकार](#) क्रियाकलाप जेव्हा शारीरिक किंवा नैतिकदृष्ट्या "घाणेरडे" काम अजूनही आर्थिक बक्षिसेच्या दृष्टीने आकर्षक मानले जाते.

नवीन उदयोन्मुख आणि म्हणूनच कर्मचार्यांच्या दृष्टीने “क्वचितच”, आर्थिक क्षेत्र, व्यवसाय, वाणिज्य मोठ्या संख्येने अर्ध- आणि व्यावसायिक नसलेल्यांनी भरलेले आहे. संपूर्ण व्यावसायिक स्तर सामाजिक रेटिंग स्केलच्या तळाशी बुडला आहे - त्यांचे विशेष प्रशिक्षण हक्क न घेतलेले आणि त्यातून मिळणारे उत्पन्न नगण्य आहे.

समाजातील विचारवंतांची भूमिका बदलली आहे. विज्ञान, शिक्षण, संस्कृती आणि कला यांच्यासाठी राज्य समर्थन कमी करण्याच्या परिणामी, ज्ञान कामगारांच्या प्रतिष्ठा आणि सामाजिक स्थितीत घट झाली.

आधुनिक परिस्थितीत, रशियामध्ये मध्यमवर्गाशी संबंधित अनेक सामाजिक स्तर तयार करण्याची प्रवृत्ती आहे - हे उद्योजक, व्यवस्थापक, बुद्धीमज्जांच्या विशिष्ट श्रेणी आणि उच्च पात्र कामगार आहेत. परंतु ही प्रवृत्ती विरोधाभासी आहे, कारण मध्यम वर्ग तयार करणार्या विविध सामाजिक स्तरातील सामान्य हितसंबंधांना व्यवसायाची प्रतिष्ठा आणि उत्पन्नाची पातळी अशा महत्त्वपूर्ण निकषांनुसार त्यांच्या अभिसरण प्रक्रियेद्वारे पाठिंबा नसतो.

विविध गटांचे उत्पन्न पातळी हे सामाजिक स्तरीकरणाचे तिसरे आवश्यक मापदंड आहे. आर्थिक स्तर हे सामाजिक स्तरीकरणाचे सर्वात महत्वाचे सूचक आहे, कारण उत्पन्नाची पातळी सामाजिक स्थितीच्या अशा बाबींवर परिणाम करते जसे की उपभोग आणि जीवनशैली, व्यवसाय करण्याची क्षमता, बढती, मुलांना चांगले शिक्षण देणे इ.

1997 मध्ये, सर्वात श्रीमंत रशियनपैकी 10% मिळणारे उत्पन्न गरीब 10% च्या उत्पन्नापेक्षा जवळजवळ 27 पट जास्त होते. श्रीमंत लोकसंख्येच्या 20% लोकांच्या पैशाच्या एकूण रकमेपैकी 47.5% होते, तर 20% गरीब लोक फक्त 5.4% होते. 4% रशियन अति-श्रीमंत आहेत - त्यांचे उत्पन्न बहुसंख्य लोकांच्या उत्पन्नापेक्षा 300 पट जास्त आहे.

सध्या सामाजिक क्षेत्रात सर्वात तीव्र समस्या म्हणजे मोठ्या प्रमाणात दारिद्र्याची समस्या - देशातील जवळजवळ एक तृतीयांश लोकसंख्या असलेल्या भिकारी अस्तित्वाचे संवर्धन आहे. विशेषतः चिंताजनक म्हणजे गरिबांच्या रचनेत झालेला बदल: आज त्यामध्ये केवळ पारंपारिकरित्या कमी उत्पन्न (अपंग, पेन्शनधारक, मोठ्या कुटूंब) यांचा समावेश नाही, तर बेरोजगार आणि नोकरीस असणार्या गरीब लोकांच्या पगारामध्ये (ज्यांचे वेतन (आणि हे उपक्रमांतील नोकरीतील एक चतुर्थांश आहे)) उपजीविका पातळीपेक्षा कमी आहे. जवळजवळ 64% लोकांचे उत्पन्न सरासरी पातळीपेक्षा कमी आहे (सरासरी उत्पन्न प्रति व्यक्ती किमान वेतनाच्या the-१० पट मानली जाते) (पहा: *झस्ताव्स्काया टी.आय.* आधुनिक

आणि ठराविक समाजाची सामाजिक रचना // सामाजिक विज्ञान आणि आधुनिकता. 1997 क्रमांक 2. पी. 17).

लोकसंख्येच्या महत्त्वपूर्ण भागाचे जीवनमान ढासळत चालले आहे त्यातील एक म्हणजे दुय्यम रोजगाराची वाढती गरज. तथापि, दुय्यम रोजगार आणि अतिरिक्त कमाईचे वास्तविक प्रमाण निश्चित करण्यासाठी (आणखी बरेच काही मिळवून देणे) उच्च उत्पन्नमुख्य नोकरीपेक्षा) शक्य नाही. रशियामध्ये आज वापरलेले निकष लोकसंख्येच्या उत्पन्नाच्या रचनेचे केवळ सशर्त वैशिष्ट्य प्रदान करतात, प्राप्त केलेला डेटा बर्\200dयाचदा मर्यादित आणि अपूर्ण असतो. तथापि, आर्थिक आधारावर सामाजिक स्तरीकरण मोठ्या तीव्रतेसह रशियन समाजाच्या पुनर्रचनेच्या चालू प्रक्रियेची साक्ष देते. हे सोव्हिएत काळात कृत्रिमरित्या मर्यादित होते आणि उघडपणे विकसित होत आहे

उत्पन्न गटांच्या सामाजिक भेदभावाच्या प्रक्रियेच्या गहनतेचा शिक्षण प्रणालीवर लक्षणीय परिणाम होऊ लागला आहे.

शिक्षणाची पातळी ही स्तरीकरणाची आणखी एक महत्त्वाची निकष आहे; अनुलंब गतिशीलतेचे मुख्य माध्यम म्हणजे शिक्षण होय. सोव्हिएत काळात उच्च शिक्षण बहुसंख्य लोकसंख्येमध्ये उपलब्ध होते आणि माध्यमिक शिक्षण अनिवार्य होते. तथापि, ही शिक्षण व्यवस्था कुचकामी ठरली, उच्च माध्यमिक शाळेने समाजाच्या वास्तविक गरजा विचारात न घेता तज्ञांना प्रशिक्षण दिले.

आधुनिक रशियामध्ये शैक्षणिक ऑफरची रुंदी ही एक नवीन वेगळी बाब बनत आहे.

नवीन उच्च-स्तरीय गटांमध्ये, दुर्मिळ आणि उच्च-गुणवत्तेचे शिक्षण मिळवणे केवळ प्रतिष्ठितच नाही तर कार्यशीलतेने देखील महत्त्वपूर्ण मानले जाते.

नवीन उदयोन्मुख व्यवसायांना अधिक पात्रता आणि चांगले प्रशिक्षण आवश्यक आहे आणि त्यांना चांगले पैसे दिले जातात. याचा परिणाम म्हणून, शैक्षणिक व्यवसायात प्रवेश करण्याचा एक महत्त्वपूर्ण घटक होत आहे. परिणामी, सामाजिक गतिशीलता वाढते. हे कुटुंबाच्या सामाजिक वैशिष्ट्यांवर कमी-जास्त प्रमाणात अवलंबून आहे आणि त्या व्यक्तीच्या वैयक्तिक गुणधर्म आणि शिक्षणाद्वारे निश्चित केले जाते.

चार मुख्य मापदंडांनुसार सामाजिक स्तरीकरण प्रणालीत होत असलेल्या बदलांचे विश्लेषण, रशिया अनुभवत असलेल्या परिवर्तन प्रक्रियेच्या खोली आणि विरोधाभासांविषयी बोलते आणि आम्हाला असा निष्कर्ष काढू देतो की आज तो जुन्या पिरामिडल आकार (पूर्व-औद्योगिक

समाजाचे वैशिष्ट्य) कायम ठेवत आहे, जरी त्याच्या घटक स्तरांची सामग्री वैशिष्ट्ये लक्षणीय बदलले आहेत.

आधुनिक रशियाच्या सामाजिक संरचनेत सहा थर ओळखले जाऊ शकतात: 1) शीर्ष - आर्थिक, राजकीय आणि सामर्थ्यवान अभिजात वर्ग; 2) उच्च मध्यम - मध्यम आणि मोठे उद्योजक; 3) मध्यम - छोटे उद्योजक, उत्पादन क्षेत्राचे व्यवस्थापक, सर्वोच्च बुद्धिमत्ता, कार्यरत उच्चभू, करिअर सैनिक; 4) मूलभूत - सामूहिक बुद्धिमत्ता, कामगार वर्ग, शेतकरी, व्यापार व सेवा कामगार यांचे बहुतांश भाग; 5) तळाशी - अकुशल कामगार, दीर्घकालीन बेरोजगार, एकल पेंशनधारक; 6) "सामाजिक तळाशी" - बेघर, तुरुंगातून सुटलेले इ.

त्याच वेळी सुधारणांच्या प्रक्रियेत स्तरीकरण प्रणाली बदलण्याच्या प्रक्रियांशी संबंधित अनेक महत्त्वपूर्ण स्पष्टीकरण दिले जावे:

बहुतेक सामाजिक रचना एक संक्रमित स्वरूपाची असतात, अस्पष्ट आणि अस्पष्ट सीमा असतात;

नव्याने उदयोन्मुख सामाजिक गटांमध्ये कोणतीही अंतर्गत एकता नाही;

व्यावहारिकरित्या सर्व सामाजिक गटांचे एकूण उपेक्षित आहे;

नवीन रशियन राज्य नागरिकांना सुरक्षा पुरवत नाही आणि त्यांची आर्थिक परिस्थिती कमी करत नाही. यामधून राज्यातील या बिघडलेले कार्य समाजाच्या सामाजिक रचनेला विकृत करतात, त्याला गुन्हेगारीचे पात्र देतात;

वर्ग निर्मितीचे गुन्हेगारी स्वरूप समाजातील वाढत्या मालमतेच्या धुवीकरणाला जन्म देते;

सध्याची उत्पन्नाची पातळी आर्थिकदृष्ट्या सक्रिय लोकसंख्येच्या मोठ्या प्रमाणात कामगार आणि व्यवसाय क्रियाकलापांना उत्तेजन देऊ शकत नाही;

रशियामध्ये, लोकसंख्येचा एक विभाग बाकी आहे ज्यास मध्यमवर्गाचे संभाव्य स्त्रोत म्हटले जाऊ शकते. आज, राष्ट्रीय अर्थव्यवस्थेत काम केलेल्यांपैकी जवळपास 15% लोकांना या स्तराचे श्रेय दिले जाऊ शकते, परंतु "गंभीर जनतेला" परिपक्व होण्यास बराच वेळ लागेल. आतापर्यंत रशियामध्ये, "शास्त्रीय" मध्यम वर्गाचे वैशिष्ट्य असणारी सामाजिक-आर्थिक प्राथमिकता केवळ सामाजिक वर्गीकरणच्या वरच्या थरांमध्येच पाहिली जाऊ शकते.

रशियन समाजाच्या संरचनेचे महत्त्वपूर्ण परिवर्तन, ज्यास मालमत्ता आणि शक्तीच्या संस्थांचे परिवर्तन आवश्यक आहे, ही एक लांब प्रक्रिया आहे. दरम्यान, थर आणि वर्ग संरचना

एकमेकांना जोडलेले आहेत अशा अस्पष्ट प्रणालीचे रूप प्राप्त करून, समाजातील स्तरीकरण आपली कडकपणा आणि विशिष्टता गमावत राहिल.

अर्थातच, सिव्हिल सोसायटीची स्थापना ही रशियाच्या नूतनीकरणाच्या प्रक्रियेची हमी बनली पाहिजे.

आपल्या देशात नागरी समाजाची समस्या विशिष्ट सैद्धांतिक आणि व्यावहारिक स्वरूपाची आहे. राज्याच्या प्रबळ भूमिकेच्या स्वरूपामुळे, रशिया प्रारंभी पूर्वकडील समाजाच्या जवळ होता, परंतु आपल्या देशात ही भूमिका आणखी स्पष्टपणे व्यक्त केली गेली. ए. ग्रॅम्स्की यांच्या मते, "रशियामध्ये राज्य प्रत्येक गोष्टीचे प्रतिनिधित्व करते आणि नागरी समाज आदिम आणि अस्पष्ट आहे."

पश्चिमेकडील विपरीत, रशियामध्ये एक वेगळ्या प्रकारची सामाजिक व्यवस्था विकसित झाली आहे, जी मालमतेच्या प्रभावीतेपेक्षा शक्तीच्या प्रभावीतेवर आधारित आहे. रशियामध्ये बर्\200dयाच काळापासून कोणतीही सार्वजनिक संस्था नव्हती आणि ती व्यक्तीची खाजगी मालमता, कायदेशीर विचारसरणी यासारख्या अविकसित मूल्ये राहिली, ही पश्चिमेकडील नागरी समाजातील संदर्भ आहे, ही सामाजिक पुढाकार व्यक्तींच्या संघटनाशी संबंधित नव्हती, परंतु नोकरशाहीच्या दृष्टीनेदेखील आहे. उपकरणे

XIX शतकाच्या उत्तरार्धातून. नागरी समाजाची समस्या, रशियन सामाजिक आणि वैज्ञानिक विचारात विकसित होऊ लागली (बी. एन. चिचेरीन, ई. एन. डुबेट्स्कोय, एस. एल., फ्रँक इ.). रशियामध्ये सिव्हिल सोसायटीची स्थापना अलेक्झांडर I च्या कारकिर्दीत सुरू होते. यावेळी नागरी जीवनाची काही क्षेत्रे उद्भवली जी सैन्य आणि कोर्टाच्या अधिका --्यांशी संबंधित नाहीत - सलून, क्लब इ. अलेक्झांडर II च्या सुधारणांच्या परिणामी झेमस्टव्हॉस, उद्योजकांच्या विविध संघटना, धर्मादाय संस्था आणि सांस्कृतिक संस्था दिसू लागल्या. तथापि, § 17 § of च्या क्रांतीमुळे नागरी समाज स्थापनेच्या प्रक्रियेत अडथळा निर्माण झाला. सर्ववादीतावादामुळे नागरी समाजाचा उदय व विकास होण्याची शक्यता रोखली गेली.

निरंकुशतेच्या युगामुळे खासगी राज्यासमोर समाजातील सर्व सदस्यांची भव्य पातळी निर्माण झाली आणि खासगी हितसंबंधांचा पाठपुरावा करणा any्या कोणत्याही गटातून बाहेर पडले. एकात्मकतावादी राज्याने सार्वजनिक जीवनाच्या सर्व क्षेत्रांवर नियंत्रण मिळवून सामाजिक आणि नागरी समाजाची स्वायत्तता लक्षणीयरीत्या अरुंद केली.

रशियाच्या सद्य परिस्थितीची वैशिष्ट्य म्हणजे नागरी समाजातील घटकांना अनेक बाबतीत नव्याने निर्माण करावे लागेल. चला आधुनिक रशियामध्ये नागरी समाज निर्मितीच्या मूलभूत दिशानिर्देशांवर प्रकाश टाकू:

नवीन तयार करणे आणि विकास करणे [आर्थिक संबंध](#) स्वामित्व आणि बाजाराच्या स्वरूपाच्या बहुलपणासह तसेच समाजाची परिणामी मुक्त सामाजिक रचना;

या संरचनेला पुरेशी वास्तविक हितसंबंधांची व्यवस्था निर्माण होणे, व्यक्ती, सामाजिक गट आणि स्तर यांना एकाच समुदायात एकत्रित करणे;

कामगार संघटना, सामाजिक आणि सांस्कृतिक संघटना, नागरी समाजातील मुख्य संस्था बनविणार्\200dया सामाजिक आणि राजकीय हालचालींच्या विविध प्रकारांचा उदय;

सामाजिक गट आणि समुदायांमधील संबंधांचे नूतनीकरण (राष्ट्रीय, व्यावसायिक, प्रादेशिक, लिंग आणि वय इ.);

व्यक्तीच्या सर्जनशील आत्म-प्राप्तीसाठी आर्थिक, सामाजिक आणि आध्यात्मिक आवश्यकता निर्माण करणे;

सामाजिक जीवनाच्या सर्व स्तरांवर सामाजिक स्वयं-नियमन आणि स्वशासनाच्या यंत्रणेची स्थापना आणि उपयोजन.

नागरी समुदायाच्या कल्पनांनी कम्युनिस्टोत्तर रशियामध्ये त्या विचित्र संदर्भात स्वतः ला शोधले ज्यामुळे आपल्या देशाला पाश्चात्य राज्ये (तर्कसंगत कायदेशीर संबंधांच्या प्रबळ यंत्रणेसह) आणि पूर्व देशांमधून (पारंपारिक प्राथमिक गटांच्या विशिष्टतेसह) वेगळे केले गेले. पाश्चिमात्य देशांप्रमाणे आधुनिक आधुनिक रशियन राज्य संरचित सोसायटीशी व्यवहार करत नाही, परंतु एकीकडे वेगाने उदयोन्मुख अभिजात वर्ग आणि दुसर्\200dया बाजूला एक अनाकलनीय, अणूकृत समाज आहे ज्यामध्ये वैयक्तिक ग्राहकांचे हितसंबंध आहेत. आज, रशियामधील नागरी समाज विकसित नाही, त्याचे बरेच घटक हद्दपार किंवा "अवरोधित" आहेत, जरी सुधारणांच्या वर्षांमध्ये त्याच्या निर्मितीच्या दिशेने महत्त्वपूर्ण बदल झाले आहेत.

आधुनिक रशियन समाज अर्ध-नागरी आहे, त्याच्या संरचना आणि संस्थांमध्ये नागरी समाजाच्या स्थापनेची अनेक औपचारिक वैशिष्ट्ये आहेत. देशात 50 हजारांपर्यंत स्वयंसेवी संस्था आहेत - ग्राहक संघटना, कामगार संघटना, पर्यावरण गट, राजकीय क्लब इ. तथापि, त्यापैकी बरेच लोक 80-90 च्या वळणाच्या वेळी जिवंत राहिले. वेगवान वाढीचा अल्प कालावधी, अलिकडच्या वर्षांत ते नोकरशाही, दुर्बल, हरवलेली क्रियाकलाप बनले आहेत. सामान्य रशियन गट स्वतः ची संघटना कमी लेखतो आणि सर्वात सामान्य सामाजिक प्रकार म्हणजे स्वतः साठी आणि आपल्या कुटुंबाच्या आकांक्षेत बंद असलेली व्यक्ती. या राज्यात मात करणे, परिवर्तन प्रक्रियेद्वारे वातानुकूलित, सध्याच्या विकासाच्या अवस्थेचे वैशिष्ट्य आहे.

१. सामाजिक स्तरीकरण - सामाजिक असमानतेची प्रणाली, ज्यामध्ये परस्परसंबंधित आणि श्रेणीबद्धपणे आयोजित सामाजिक स्तर (स्तर) यांचा समावेश आहे. स्तरीकरण प्रणाली ही व्यवसायांची प्रतिष्ठा, शक्तीची मात्रा, उत्पन्नाची पातळी आणि शिक्षणाची पातळी अशा वैशिष्ट्यांच्या आधारे तयार केली जाते.

२. स्तरीकरणाच्या सिद्धांतामुळे समाजातील राजकीय पिरॅमिडचे मॉडेल तयार करणे, वैयक्तिक सामाजिक गटांचे हित ओळखणे आणि त्यांचा विचार करणे, त्यांच्या राजकीय क्रियाकलापांची पातळी, राजकीय निर्णय घेण्याच्या प्रभावाची पातळी निश्चित करणे शक्य होते.

Civil. नागरी समाजाचा मुख्य हेतू भिन्न सामाजिक गट आणि हितसंबंध यांच्यात एकमत होणे आहे. आर्थिक समाज, सामाजिक, सांस्कृतिक इत्यादींद्वारे नागरी समाज सामाजिक संरचनांचा एक समूह आहे. राज्य क्रियाकलापांच्या क्षेत्राबाहेर स्वारस्य लक्षात आले.

Russia. रशियामध्ये नागरी समाजाची स्थापना ही सामाजिक रचनेत महत्त्वपूर्ण बदलांशी संबंधित आहे. नवीन सामाजिक पदानुक्रम सोव्हिएत काळाच्या काळात अस्तित्वात असलेल्या एकापेक्षा अनेक बाबतीत भिन्न आहे आणि अत्यंत अस्थिरतेचे वैशिष्ट्य आहे. स्तरीकरणाची यंत्रणा पुन्हा तयार केली जात आहे, सामाजिक गतिशीलता वाढत आहे आणि अपरिभाषित स्थिती असलेले बरेच सीमांत गट तयार होत आहेत. मध्यमवर्गाच्या निर्मितीच्या उद्दीष्टात्मक संधी आता आकार घेऊ लागल्या आहेत. रशियन समाजातील संरचनेच्या महत्त्वपूर्ण परिवर्तनासाठी, मालमत्ता आणि शक्ती या संस्थांचे रूपांतर करणे आवश्यक आहे, त्यासमवेत गटांमधील सीमा अस्पष्ट करणे, गट हितसंबंध आणि सामाजिक संवादांमध्ये बदल.

साहित्य

1. सोरोकिन पी.ए. माणूस, सभ्यता, समाज. - एम., 1992.
2. झारोवा एल.एन., मिशिना आय.ए. मातृभूमीचा इतिहास. - एम., 1992.
3. हेसIN., मार्कगॉन ई., स्टीन पी. समाजशास्त्र. व्ही .4., 1991.
4. वसेलेन्स्की एम.एस. नामकरण. - एम., 1991.
5. इलिन व्ही.आय. समाजातील सामाजिक स्तरीकरणाच्या व्यवस्थेचे मुख्य स्वरूप // रुबेझ. 1991. क्रमांक 1. पी .96-108.

6. स्मेलझर एन. समाजशास्त्र. - एम., 1994.

7. कोमेरोव एम.एस. सामाजिक स्तरीकरण आणि सामाजिक रचना // सोटसिओल. जारी. 1992. क्रमांक 7.

8. गिडन्स ए. स्तरीकरण आणि वर्ग रचना // सोटसिओल. जारी. 1992. क्रमांक 11.

9. राज्यशास्त्र, edड. प्रा. एम.ए. वासिलिका एम., 1999

9. ए.आय. क्रावचेन्को समाजशास्त्र - येकातेरिनबर्ग, 2000.

परिचय

मानवी विकासाच्या प्रत्येक टप्प्यावर असमानतेचे वैशिष्ट्य होते. समाजशास्त्रज्ञ लोकांच्या वेगवेगळ्या गटांमधील संरचनेत असमानतांना स्तरीकरण म्हणतात.

सामाजिक स्तरीकरण म्हणजे लोकसंख्या (लोकसंख्या) यांचे श्रेणीबद्ध श्रेणीतील वर्गांमध्ये फरक. त्याचा आधार आणि सार हक्क व विशेषाधिकार, जबाबदा and्या आणि कर्तव्ये यांचे असमान वितरण, विशिष्ट समाजातील सदस्यांमध्ये सामाजिक मूल्ये, शक्ती आणि प्रभाव यांची उपस्थिती आणि अनुपस्थिती आहे. सामाजिक स्तरीकरण विशिष्ट प्रकार भिन्न आणि असंख्य आहेत. तथापि, त्यांची सर्व विविधता तीन मुख्य प्रकारांमध्ये कमी केली जाऊ शकते: आर्थिक, राजकीय आणि व्यावसायिक स्तरीकरण. एक नियम म्हणून, ते सर्व एकमेकांशी घट्ट गुंफलेले आहेत. सामाजिक स्तरीकरण कोणत्याही संघटित समाजाचे स्थिर वैशिष्ट्य आहे.

वास्तविक जीवनात मानवी असमानता खूप मोठी भूमिका बजावते. असमानता हा सामाजिक भेदभावचा एक विशिष्ट प्रकार आहे, ज्यामध्ये वैयक्तिक व्यक्ती, वर्ग, वर्ग अनुलंब सामाजिक श्रेणीरचनेच्या वेगवेगळ्या स्तरावर असतात, असमान जीवन संधी आणि गरजा भागविण्याच्या संधी असतात. असमानता ही एक अंगण आहे ज्याद्वारे आपण काही गट इतरांच्या खाली किंवा खाली ठेवू शकतो. श्रमांच्या सामाजिक विभाजनाबद्दल आणि सामाजिक स्तरीकरणाबद्दल - सामाजिक परिणामाबद्दल उद्भवते - श्रमांच्या निकालांच्या सामाजिक वितरणाबद्दल, म्हणजे. सामाजिक फायदे

स्तरीकरण हे समाजातील प्रचलित मूल्यांच्या प्रणालीशी संबंधित आहे. विविध प्रकारच्या मानवी क्रियाकलापांचे मूल्यांकन करण्यासाठी हे एक प्रमाणित प्रमाण आहे, त्या आधारावर सामाजिक प्रतिष्ठेच्या पदवीनुसार लोकांना स्थान दिले जाते.

सामाजिक स्तरीकरण दुहेरी कार्य करते: ते दिलेल्या समाजाचा स्तर ओळखण्याची पद्धत म्हणून कार्य करते आणि त्याच वेळी त्याचे सामाजिक चित्रण दर्शवते. सामाजिक स्तरीकरण विशिष्ट ऐतिहासिक टप्प्यात विशिष्ट स्थिरतेद्वारे दर्शविले जाते.

1. स्तरीकरण शब्द

सामाजिक स्तरीकरण ही समाजशास्त्र ची एक केंद्रीय थीम आहे. हे समाजातील सामाजिक असमानता, उत्पन्नाची पातळी आणि जीवनशैलीद्वारे सामाजिक स्तरांची विभागणी, विशेषाधिकारांची उपस्थिती किंवा अनुपस्थिती याद्वारे वर्णन करते. आदिम समाजात असमानता अत्यल्प नव्हती, त्यामुळे जवळजवळ कोणतेही स्तरीकरण नव्हते. जटिल समाजात, असमानता खूपच मजबूत आहे, यामुळे लोकांना उत्पन्नाची, शिक्षणाची पातळी, शक्ती यांनी विभागले आहे. जाती उठल्या, नंतर वसाहती आणि नंतरचे वर्ग. काही समाजांमध्ये, एका सामाजिक स्तरापासून (स्त्राव) दुसऱ्याकडे जाण्यास प्रतिबंधित आहे; अशी सोसायट्या आहेत जिथे असे संक्रमण मर्यादित आहे आणि असे सोसायट्या आहेत जिथे तिथे पूर्णपणे परवानगी आहे. सामाजिक चळवळीचे स्वातंत्र्य (गतिशीलता) एक समाज बंद आहे की खुला आहे हे निर्धारित करते.

"स्तरीकरण" हा शब्द भूविज्ञानातून आला आहे, जिथे तो पृथ्वीच्या स्तराच्या उभ्या व्यवस्थेचा संदर्भ देतो. समाजशास्त्रांनी समाजाच्या रचनेची तुलना पृथ्वीच्या रचनेशी केली आहे आणि सामाजिक स्तर (स्तंभ) अनुलंबरित्या ठेवले आहे. उत्पन्नाची शिडी हा आधार आहे: गरीब लोक तळाशी आहेत, लोकसंख्येतील श्रीमंत गट - मध्यम व श्रीमंत - सर्वात वर.

प्रत्येक स्तरात अंदाजे समान उत्पन्न, शक्ती, शिक्षण आणि प्रतिष्ठा असणारे लोक असतात. स्टेट्समधील अंतरांची असमानता ही स्तरीकरणाची मुख्य मालमत्ता आहे. कोणत्याही समाजाच्या सामाजिक स्तरावरील उत्पन्न, शिक्षण, शक्ती, प्रतिष्ठा या चार तराजूंचा समावेश आहे.

उत्पन्न - एखाद्या विशिष्ट कालावधीसाठी (महिना, वर्ष) एखाद्या व्यक्तीद्वारे किंवा कुटुंबाद्वारे प्राप्त झालेल्या पैशांची रक्कम. पगार, निवृत्तीवेतन, लाभ, पोटगी, फी, नफ्यातून कपातीच्या स्वरूपात प्राप्त झालेली रक्कम म्हणजे उत्पन्न होय. उत्पन्न रूबल किंवा डॉलरमध्ये मोजले जाते जे एक व्यक्ती (वैयक्तिक उत्पन्न) किंवा कुटुंब (कौटुंबिक उत्पन्न) एका विशिष्ट कालावधीत प्राप्त होते, एक महिना किंवा वर्ष म्हणा.

आयुष्याची देखभाल करण्यासाठी बर्\200दयाचदा उत्पन्न खर्च केले जाते, परंतु ते खूप जास्त असल्यास ते जमा होते आणि संपत्तीत रूपांतर होते.

संपत्ती जमा आहे उत्पन्न, म्हणजे. रोख रक्कम किंवा भौतिक पैशाची रक्कम. दुसऱ्या प्रकरणात, त्यांना जंगम (कार, नौका, सिक्युरिटीज इ.) आणि अचल (घर, कला, खजिना) मालमत्ता म्हटले जाते. संपत्ती सहसा वारसा मिळते. नोकरी करणारे आणि नोकरी नसलेले दोघेही वारसा मिळवू शकतात आणि केवळ कामगार लोकांनाच उत्पन्न मिळू शकते. त्यांच्या व्यतिरिक्त, निवृत्तीवेतनधारक आणि बेरोजगारांचे उत्पन्न आहे, परंतु गरिबांना ते मिळत नाही. श्रीमंत कदाचित काम करू शकेल किंवा नसेलही. दोन्ही बाबतीत ते मालक आहेत कारण त्यांच्याकडे संपत्ती आहे. उच्च वर्गाची मुख्य मालमत्ता ही उत्पन्नाची नसून जमा केलेली मालमत्ता आहे. पगाराचा वाटा कमी आहे. मध्यम व निम्न वर्गासाठी उपजीविकेचे मुख्य स्रोत म्हणजे उत्पन्न होय, कारण पूर्वीचे जर संपत्ती असेल तर ते महत्वहीन आहे, तर नंतरचे हे मुळीच नसतात. संपत्ती आपल्याला काम करू देत नाही आणि त्याची अनुपस्थिती आपल्याला पगारासाठी काम करण्यास भाग पाडते.

संपत्ती आणि उत्पन्न हे असमानपणे वितरित केले जाते आणि अर्थ आर्थिक असमानता. समाजशास्त्रज्ञ असे सूचित करतात की लोकसंख्येच्या वेगवेगळ्या गटांमध्ये असमान जीवनाची शक्यता असते. ते अन्न, कपडे, घर इत्यादींचे वेगवेगळे प्रमाण आणि गुण खरेदी करतात. जास्त पैसे असलेले लोक अधिक चांगले खातात, अधिक आरामदायक घरात राहतात, सार्वजनिक वाहतुकीला खासगी कार पसंत करतात, महागड्या सुट्ट्या घेऊ शकतात वगैरे. परंतु स्पष्ट आर्थिक फायद्यांव्यतिरिक्त, चांगल्या-कार्य करण्याच्या वर्गाकडे छुपा विशेषाधिकार आहेत. गरिबांचे आयुष्य लहान असते (जरी ते सर्व औषधांचा उपभोग घेतात), कमी सुशिक्षित मुले (जरी ती समान सार्वजनिक शाळांमध्ये गेली तरीही) इ.

शिक्षण सार्वजनिक किंवा खाजगी शाळा किंवा विद्यापीठातील अभ्यासाच्या वर्षांच्या संख्येद्वारे मोजले जाते. समजू की प्राथमिक शाळा म्हणजे 4 वर्षे, अपूर्ण माध्यमिक - 9 वर्षे, उच्च माध्यमिक - 11, महाविद्यालय - 4 वर्षे, विद्यापीठ - 5 वर्षे, पदवीधर शाळा - 3 वर्षे, डॉक्टरेट अभ्यास - 3 वर्षे. अशा प्रकारे, एका प्राध्यापकाच्या पाठीमागे २० वर्षांपेक्षा जास्त औपचारिक शिक्षण असते आणि प्लंबरला आठही नसतात.

आपण ज्या निर्णयाचा निर्णय घेतो त्या संख्येने शक्ती मोजली जाते (शक्ती म्हणजे आपली इच्छा किंवा इतर लोकांची इच्छा विचार न करता निर्णय घेण्याची क्षमता आहे).

शक्तीचे सार म्हणजे इतरांच्या इच्छेविरुद्ध एखाद्याची इच्छा थोपवण्याची क्षमता. एक जटिल समाजात, सत्ता संस्थागत केली जाते, म्हणजे. कायद्यांद्वारे आणि परंपरेने संरक्षित, विशेषाधिकारांसह आणि सामाजिक फायद्यांपर्यंत विस्तृत प्रवेशामुळे, समाजासाठी आवश्यक असलेले निर्णय घेण्यास अनुमती देते ज्यात सहसा उच्च वर्गासाठी फायद्याचे असतात अशा कायद्यांचा समावेश आहे. सर्व समाजात, राजकीय, आर्थिक किंवा धार्मिक अशा काही

प्रकारच्या शक्ती असलेले लोक संस्थात्मक उच्चभू असतात. हे राज्याचे घरगुती आणि परराष्ट्र धोरण दर्शवते आणि ते स्वतःस अनुकूल असलेल्या दिशेने निर्देशित करते, जे इतर वर्गापासून वंचित आहेत.

स्तरीकरणाची तीन मापे - उत्पन्न, शिक्षण आणि सामर्थ्य - मोजमापांचे बर्\u200dयापैकी वस्तुनिष्ठ युनिट्स आहेत: डॉलर. वर्ष, लोक. प्रतिष्ठा या श्रेणीच्या बाहेर आहे कारण ती व्यक्तिनिष्ठ सूचक आहे.

प्रतिष्ठा हा विशिष्ट व्यवसाय, पद किंवा व्यवसाय लोकांच्या मते उपभोगणारा आदर आहे. स्टीलमेकर किंवा प्लंबरच्या व्यवसायापेक्षा वकिलाचा व्यवसाय जास्त प्रतिष्ठित असतो. कॅशियरच्या पदापेक्षा व्यावसायिक बँकेच्या अध्यक्षपदाची स्थिती अधिक प्रतिष्ठित असते. दिलेल्या समाजात अस्तित्वात असलेले सर्व व्यवसाय, व्यवसाय आणि पदे व्यावसायिक प्रतिष्ठेच्या शिडीच्या वरपासून खालपर्यंत ठेवल्या जाऊ शकतात. नियम म्हणून, व्यावसायिक प्रतिष्ठा अंदाजे अंतर्ज्ञानाने आमच्याद्वारे निश्चित केली जाते.

२. सामाजिक स्तरीकरण प्रणाली

सामाजिक स्तरीकरणाच्या स्वरूपाची पर्वा न करता त्याचे अस्तित्व सार्वत्रिक आहे. सामाजिक स्तरीकरणाच्या चार मुख्य प्रणाली आहेत: गुलामी, जाती, कुळे आणि वर्ग.

हक्कांचा अभाव आणि अत्यंत असमानतेच्या सीमेवर गुलामगिरी हा लोकांच्या गुलामगिरीचा आर्थिक, सामाजिक आणि कायदेशीर प्रकार आहे. गुलामगिरीचे मूळ वैशिष्ट्य म्हणजे काही लोकांचा ताबा इतरांना देणे.

गुलामीची सामान्यतः तीन कारणे असतात. प्रथम, वचन दिलेली नोट, जेव्हा एखादी व्यक्ती कर्ज देण्यास असमर्थ होती तेव्हा ती त्याच्या लेखाच्या गुलामगिरीत पडली. दुसरे म्हणजे कायद्यांचे उल्लंघन, जेव्हा मारेकरी किंवा दरोडेखोरांच्या फाशीची जागा गुलामीच्या जागी होते, म्हणजे. जखमी कुटुंबाला झालेल्या दुखापतीमुळे किंवा नुकसानीस नुकसान भरपाई म्हणून गुन्हेगाराच्या स्वाधीन करण्यात आले. तिसर्यांदा, जेव्हा लोकांच्या एका गटाने दुसर्\u200dयावर विजय मिळविला आणि शत्रूंनी काही बंदिवानांना गुलाम म्हणून वापरले तेव्हा युद्ध, आक्रमण, विजय.

गुलामगिरीच्या अटी. जगातील वेगवेगळ्या प्रदेशांमध्ये गुलामगिरी आणि गुलामगिरीच्या परिस्थितीत लक्षणीय बदल होता. काही देशांमध्ये गुलामगिरी ही एखाद्या व्यक्तीची तात्पुरती अट होती: वाटलेल्या वेळेसाठी त्याच्या मालकासाठी काम केल्यानंतर, गुलाम मुक्त झाला आणि त्याला आपल्या मायदेशी परत जाण्याचा अधिकार होता.

गुलामीची सामान्य वैशिष्ट्ये. जरी गुलामगिरीची प्रथा वेगवेगळ्या प्रदेशात आणि वेगवेगळ्या युगात भिन्न होती, गुलामी ही अमान्य कर्ज, शिक्षा, युद्धकैद किंवा जातीय पूर्वग्रह याचा परिणाम होती का याची पर्वा न करता; ते आयुष्य असो किंवा तात्पुरते; वंशपरंपरागत किंवा नाही, गुलाम अजूनही दुसऱ्या व्यक्तीची संपत्ती होता आणि कायद्याच्या व्यवस्थेने गुलामांची स्थिती निश्चित केली. गुलामगिरी हा लोकांमधील मुख्य फरक म्हणून काम करित होता, हे स्पष्टपणे सूचित करते की कोणती व्यक्ती स्वतंत्र आहे (आणि कायद्यानुसार काही विशेषाधिकार प्राप्त आहेत) आणि जे गुलाम आहे (कोणतेही विशेषाधिकार नसलेले).

गुलामगिरी ऐतिहासिकदृष्ट्या विकसित झाली आहे. त्याचे दोन प्रकार आहेत:

कुलसचिव गुलामगिरी - एका दासाला कुटुंबातील कनिष्ठ सदस्याचे सर्व हक्क होते: तो मालकांसह एकाच घरात राहत होता, सार्वजनिक जीवनात भाग घेत होता, मुक्त विवाहित होता; त्याला ठार मारण्यास मनाई होती;

क्लासिक गुलामगिरी - गुलाम स्वतंत्र खोलीत राहत होता, कोणत्याही गोष्टीमध्ये भाग घेत नव्हता, लग्नात सामील झाला नव्हता आणि कुटुंबही नव्हते, त्याला मालकाची संपत्ती समजली जात असे.

इतिहासामधील गुलामगिरी हा सामाजिक संबंधांचा एकमेव प्रकार आहे जेव्हा एखादी व्यक्ती दुसऱ्या व्यक्तीची संपत्ती म्हणून कार्य करते आणि जेव्हा खालचा स्तर सर्व हक्क आणि स्वातंत्र्यापासून वंचित असतो.

जात एक सामाजिक गट (स्तंभ) आहे, ज्यामध्ये एखादी व्यक्ती त्याच्या जन्मासाठी पूर्णपणे .णी असते.

प्राप्त केलेली स्थिती या प्रणालीमधील व्यक्तीचे स्थान बदलण्यात सक्षम नाही. जन्मतःच निम्न-स्तरीय गटाशी संबंधित असलेल्या लोकांची आयुष्यात वैयक्तिकरित्या काय साधली गेली हे महत्त्वाचे असते.

या स्तरीकरणाच्या स्वरूपाचे वैशिष्ट्य असणारी संस्था जातींमधील सीमा स्पष्टपणे जपण्याचा प्रयत्न करतात, म्हणून येथे अंतःप्रेरणा पाळली जाते - स्वतःच्या गटातील विवाह - आणि आंतरसमूह विवाहांवर बंदी आहे. जातींमधील संपर्क रोखण्यासाठी, अशा समाजांमध्ये विधी शुद्धतेसंबंधी जटिल नियम विकसित केले जातात, ज्यानुसार असे मानले जाते की निम्न जातींच्या प्रतिनिधींशी संवाद साधल्यास उच्च जातीला अपवित्र करते.

एक कुळ म्हणजे एक कुळ किंवा संबंधित गट जो आर्थिक आणि सामाजिक संबंधांद्वारे जोडलेला असतो.

कुळ प्रणाली ही शेती संस्थांची वैशिष्ट्यपूर्ण आहे. अशा प्रणालीमध्ये, प्रत्येक व्यक्ती नातेवाईकांच्या - एका कुळातील विस्तृत सामाजिक नेटवर्कशी संबंधित असते. एक कुळ म्हणजे एखाद्या अत्यंत कुटूंबाच्या कुटूंबासारखे काहीतरी असते आणि त्यासारखे वैशिष्ट्ये देखील आहेत: जर एखाद्या कुळात उच्च स्थान असेल तर त्याच कुळात संबंधित व्यक्तीची समान स्थिती असेल; कुळातील, अल्पवयीन किंवा श्रीमंत असणारे सर्व फंड समान कुळातील प्रत्येक सदस्याचे असतात; कुळातील निष्ठा हे प्रत्येक सदस्याचे आजीवन कर्तव्य आहे.

कुळ जातींसारखे देखील दिसतात: कुळातील हे जन्माद्वारे निश्चित केले जाते आणि ते आजीवन आहे. तथापि, जातींप्रमाणे भिन्न कुळांमधील विवाह बर्\u200dयाचदा सहन केले जातात; त्यांचा उपयोग कुळांमधील युती तयार करण्यासाठी आणि मजबूत करण्यासाठी देखील केला जाऊ शकतो कारण जोडीदाराच्या नातेवाईकांवर लग्नाने लादलेल्या जबाबदा .्या दोन कुळातील सदस्यांना एकत्र करू शकतात. औद्योगिकीकरण आणि शहरीकरणाच्या प्रक्रियेमुळे कुळे अधिक अस्थिर गटांमध्ये बदलतात आणि अखेरीस कुळांची जागा सामाजिक वर्गाने घेतली जाते.

खालील उदाहरणाने दाखवल्यानुसार कुळ धोक्याच्या वेळी विशेषतः जवळ असतात.

एक वर्ग हा लोकांचा एक मोठा सामाजिक गट आहे ज्यांचेकडे उत्पादनाची साधने नसतात, श्रमांच्या सामाजिक विभागणीत विशिष्ट स्थान व्यापलेले असते आणि उत्पन्नाच्या विशिष्ट मार्गाने वैशिष्ट्यीकृत असते.

गुलामी, जाती आणि कुळांवर आधारित स्ट्रॅटिफिकेशन सिस्टम बंद आहेत. लोकांना विभागणारी सीमा इतकी स्पष्ट आणि ठाम आहे की वेगवेगळ्या कुळातील सदस्यांमधील विवाह अपवाद वगळता लोकांना एका गटातून दुसर्\u200dया गटात जाण्याची जागा सोडत नाही. वर्ग व्यवस्था जास्त खुली आहे कारण ती प्रामुख्याने पैसे किंवा भौतिक संपत्तीवर आधारित आहे. एखाद्या वर्गाशी संबंधित देखील जन्माच्या वेळी निश्चित केले जाते - एखाद्या व्यक्तीला त्याच्या पालकांचा दर्जा प्राप्त होतो, तथापि, आयुष्यात एखाद्या व्यक्तीचा सामाजिक वर्ग त्याने आयुष्यात काय साध्य केले (किंवा अयशस्वी) केले त्यानुसार बदलू शकतो. याव्यतिरिक्त, असे कोणतेही कायदे नाहीत जे जन्मावर अवलंबून असलेल्या एखाद्या व्यक्तीचा व्यवसाय किंवा व्यवसाय परिभाषित करतात किंवा इतर सामाजिक वर्गांच्या सदस्यांसह लग्नास प्रतिबंधित करतात.

परिणामी, सामाजिक स्तरीकरण या प्रणालीचे मुख्य वैशिष्ट्य म्हणजे त्याच्या सीमांची सापेक्ष लवचिकता. वर्ग प्रणाली सामाजिक हालचालीसाठी जागा सोडते, म्हणजे. सामाजिक शिडी वर किंवा खाली हलविण्यासाठी त्यांची सामाजिक स्थिती किंवा वर्ग सुधारण्याची क्षमता असणे ही मुख्य प्रेरक शक्ती आहे जी लोकांना चांगले अभ्यास करण्यास आणि कठोर परिश्रम करण्यास प्रवृत्त करते. अर्थातच, एखाद्या व्यक्तीस जन्मापासून मिळालेली वैवाहिक स्थिती अत्यंत प्रतिकूल परिस्थिती निश्चित करण्यास सक्षम आहे ज्यामुळे त्याला जीवनात खूप उच्च स्थान मिळण्याची संधी सोडणार नाही आणि मुलाला असे विशेषाधिकार प्रदान केले जातील की वर्ग शिडी "खाली सरकणे" जवळजवळ अशक्य होईल.

शास्त्रज्ञ आणि विचारवंतांनी कोणत्या प्रकारच्या टायपोलॉजीचा शोध लावला आहे. प्राचीन तत्ववेत्ता प्लेटो आणि इस्ट्रिस्टॉटल यांनी प्रथम त्यांच्या मॉडेलचा प्रस्ताव दिला.

समाजशास्त्र आज विविध वर्ग टायपोलॉजीज देते.

लॉयड वॉर्नरने वर्गांची संकल्पना विकसित केली तेव्हा अर्ध्या शतकाहून अधिक काळ उलटून गेला आहे. आज हे आणखी एका लेयरने पुन्हा भरून काढले गेले आहे आणि अंतिम स्वरूपात ते सात-बिंदू प्रमाण दर्शवित आहे.

उच्च - उच्च वर्गामध्ये "रक्ताने अभिजात लोक" समाविष्ट आहेत जे 200 वर्षांपूर्वी अमेरिकेत स्थायिक झाले आणि ब over्याच पिढ्यांमध्ये असंख्य संपत्ती जमा केली. ते विशिष्ट जीवनशैली, उच्च-समाजातील वागणूक, निर्दोष चव आणि वर्तन यांनी ओळखले जातात.

खालच्या - उच्चवर्गामध्ये मुख्यतः "नवीन श्रीमंत" लोक आहेत ज्यांना अद्याप उद्योग, व्यवसाय आणि राजकारणात सर्वोच्च स्थान मिळवणारे शक्तिशाली आदिवासी जमात तयार करण्यात यश आले नाही. ठराविक प्रतिनिधी - एक व्यावसायिक बास्केटबॉल खेळाडू किंवा पॉप स्टार, कोट्यवधी लोकांना प्राप्त होते परंतु अशा कुटुंबात ज्यांना "रक्ताने अभिजात नसलेले" केले जाते.

उच्च-मध्यम वर्गात लहान वकील, प्रसिद्ध डॉक्टर, अभिनेते किंवा टेलिव्हिजन समालोचक म्हणून लहान बुर्जुआ वर्ग आणि अत्यंत पगाराचे व्यावसायिक असतात. जीवनशैली उच्च समाजापर्यंत पोचत आहे, परंतु तरीही जगातील सर्वात महागड्या रिसॉर्ट्समध्ये विलासी व्हिला किंवा कला-विसंगतींचा दुर्मिळ संग्रह ते घेऊ शकत नाहीत.

मध्यम - मध्यम वर्ग हा विकसनशील औद्योगिक समाजाचा सर्वात मोठा स्तर दर्शवितो. यात शिक्षक, शिक्षक, मध्यम व्यवस्थापकांसह बौद्धिक व्यवसायांचे लोक, एका शब्दात सर्व

वेतनाचे कर्मचारी, मध्यम पगाराचे व्यावसायिक, यांचा समावेश आहे. ही माहिती सोसायटी आणि सर्व्हिस इंडस्ट्रीची कणा आहे.

निम्न-मध्यम वर्ग निम्न कर्मचारी आणि कुशल कामगारांनी बनलेला होता, जे त्यांच्या कामाच्या स्वरूपामुळे आणि सामग्रीनुसार शारीरिक नसून मानसिक कार्याकडे झुकत असतात. एक विशिष्ट वैशिष्ट्य म्हणजे एक उपयुक्त जीवनशैली.

उच्च - निम्न वर्गात मध्यम व निम्न-कुशल कामगारांचा समावेश आहे जो मोठ्या प्रमाणात उत्पादनात, स्थानिक कारखान्यांमध्ये, सापेक्ष समृद्धीने जगतो, परंतु उच्च आणि मध्यमवर्गापेक्षा वर्तनशील असतो. विशिष्ट वैशिष्ट्ये: कमी शिक्षण (सामान्यतः पूर्ण आणि अपूर्ण माध्यमिक, माध्यमिक विशेष), निष्क्रिय फुरसतीचा (टीव्ही पाहणे, कार्ड किंवा डोमिनोजे खेळणे), आदिवासी मनोरंजन, बर्\200dयाचदा मद्यपान आणि गैर-साहित्यिक शब्दसंग्रह.

तळघर, पोटमाळा, झोपडपट्ट्या आणि इतर चांगल्या वस्ती असलेल्या ठिकाणी रहिवासी असलेले निम्न-निम्न वर्ग आहे. त्यांचे प्राथमिक शिक्षण नाही, बहुतेक वेळा ते विचित्र नोकरी किंवा भीक मागण्यामुळे व्यत्यय आणतात, हताश दारिद्र्य आणि सतत अपमानामुळे त्यांना सतत निकृष्टतेची भावना वाटते. त्यांना सहसा "सामाजिक तळाशी" किंवा अंडरक्लास म्हणतात. बर्\200dयाचदा, त्यापैकी बर्\200dयाच जणांना दीर्घकाळ मद्यपान करणारे, माजी कैदी, बेघर लोक इ. पासून भरती केली जाते.

"उच्च - उच्च वर्ग" या शब्दाचा अर्थ उच्च वर्गाचा वरचा थर आहे. सर्व दोन भागांच्या शब्दांमध्ये, पहिला शब्द एक स्ट्रॅटम किंवा स्तर दर्शवितो आणि दुसरा शब्द डेटा लेयरचा वर्ग दर्शवितो. "उच्च-निम्न वर्ग" याला कधीकधी काय म्हणतात ते म्हणतात, आणि कधीकधी कामगार वर्गाला ते म्हणतात.

समाजशास्त्रात, एखाद्या व्यक्तीस विशिष्ट स्तराकडे नियुक्त करण्याचे निकष केवळ उत्पन्न नव्हे तर शक्तीची मात्रा, शिक्षणाची पातळी आणि व्यवसायाची प्रतिष्ठा देखील असते जी विशिष्ट जीवनशैली आणि वर्तणुकीची शैली मानते. आपण बरेच मिळवू शकता, परंतु सर्व पैसे खर्च किंवा पिऊ शकता. केवळ पैशांची आवक महत्वाची नसून त्यांचा खर्च देखील होतो आणि हे आधीच जीवन जगण्याचा एक मार्ग आहे.

आधुनिक उत्तरोत्तर समाजातील कामगार वर्गांमध्ये निम्न - मध्यम आणि उच्च - निम्न असे दोन स्तर आहेत. सर्व ज्ञानी कामगार, जरी त्यांना थोडेसे प्राप्त होतात, ते कधीही निम्न वर्गात प्रवेश घेत नाहीत.

मध्यम वर्ग हा नेहमीच कामगार वर्गापेक्षा वेगळा असतो. परंतु श्रमिक वर्ग निम्नवर्गापासून ओळखला जातो, ज्यामध्ये बेरोजगार, बेरोजगार, बेघर, भिकारी इत्यादींचा समावेश असू शकतो. नियमानुसार, अत्युत्तम कामगारांना कामगार वर्गात नव्हे तर मध्यमवर्गामध्ये समाविष्ट केले जाते, परंतु मुख्यतः मानसिक श्रमिकांच्या कमी कुशल कामगार-कार्यालयीन कामगारांनी भरलेले असते.

आणखी एक प्रकार शक्य आहे: मध्यमवर्गामध्ये कामगारांचा समावेश नाही, परंतु सामान्य कामगार वर्गात ते दोन स्तर बनवतात. विशेषतः मध्यमवर्गाच्या पुढच्या थराचा भाग आहेत, कारण "तज्ञ" ही संकल्पना किमान महाविद्यालयीन शिक्षणास सूचित करते. मध्यमवर्गाचा वरचा भाग प्रामुख्याने "व्यावसायिकांनी" भरला आहे.

3. स्तरीकरण प्रोफाइल

आणि एक स्तरीकरण प्रोफाइल.

स्तरीकरणाच्या चार मापांबद्दल धन्यवाद, समाजशास्त्रज्ञ अशी विश्लेषणात्मक मॉडेल्स आणि साधने तयार करण्यास सक्षम आहेत जे केवळ वैयक्तिक स्थिती चित्रितच नाही तर सामूहिक एक म्हणजे संपूर्ण समाजाची गतिशीलता आणि संरचना देखील समजावून सांगू शकतात. यासाठी, दोन संकल्पना प्रस्तावित आहेत जे त्यांच्या देखाव्यामध्ये समान आहेत. परंतु त्यांच्या अंतर्गत सामग्रीमध्ये भिन्न आहे, म्हणजे स्ट्रॅटिफिकेशन प्रोफाइल आणि स्ट्रेटीफिकेशन प्रोफाइल.

स्तरीकरण प्रोफाइलबद्दल धन्यवाद, स्थिती विसंगततेच्या समस्येकडे अधिक बारकाईने पाहणे शक्य आहे. स्थिती विसंगती म्हणजे एखाद्याच्या स्थितीच्या सेटमधील विरोधाभास किंवा एखाद्या व्यक्तीच्या एका स्थितीच्या सेटच्या स्थिती वैशिष्ट्यांमधील विरोधाभास. आता, या इंद्रियगोचरच्या स्पष्टीकरणापर्यंत, आम्हाला स्ट्रॅटिफिकेशनच्या श्रेणीशी जोडण्याचे आणि स्तरीकरण वैशिष्ट्यांमधील स्थितीची विसंगतता व्यक्त करण्याचा अधिकार आहे. जर काही संकल्पनांनी विशिष्ट स्थिती दर्शविली असेल, उदाहरणार्थ, एक प्रोफेसर आणि एक पोलिस, त्यांच्या (मध्यम) वर्गाच्या सीमांच्या पलीकडे गेला, तर स्थिती विसंगती देखील स्तरीकरण विसंगतपणा म्हणून वर्णन केली जाऊ शकते.

स्तरीकरण विसंगततेमुळे सामाजिक अस्वस्थतेची भावना उद्भवते, जी निराशा, निराशा - समाजात असमाधानकारक ठिकाणी बदलू शकते.

समाजात स्थिती आणि स्तरीकरण विसंगततेची जितकी कमी प्रकरणे तितकी स्थिर असतात.

तर, स्ट्रेटीफिकेशन प्रोफाइल म्हणजे स्ट्रेटीफिकेशनच्या चार स्केलवर स्वतंत्र स्टेट्सच्या स्थितीची ग्राफिकल अभिव्यक्ती.

स्ट्रेटीफिकेशन प्रोफाइल - स्ट्रेटीफिकेशन प्रोफाइलमधून आणखी एक संकल्पना वेगळे करणे आवश्यक आहे. अन्यथा, याला आर्थिक असमानतेचे प्रोफाइल म्हणतात.

स्तरीकरण प्रोफाइल म्हणजे एखाद्या देशातील लोकसंख्येच्या उच्च, मध्यम आणि निम्न वर्गाच्या टक्केवारीची ग्राफिकल अभिव्यक्ती.

निष्कर्ष

स्तरीकरणाच्या उत्क्रांती सिद्धांतानुसार, जसजसे संस्कृती अधिक जटिल होते आणि विकसित होते, अशी परिस्थिती उद्भवली की कोणतीही व्यक्ती सामाजिक क्रियाकलापांच्या सर्व बाबींवर प्रभुत्व मिळवू शकत नाही, तेथे श्रम आणि क्रियाकलापांचे विशेषज्ञत्व यांचे विभाजन आहे. काही प्रकारचे क्रियाकलाप अधिक महत्वाचे ठरतात ज्यास दीर्घ मुदतीची तयारी आणि योग्य मोबदला आवश्यक असतो, तर काही कमी महत्वाचे असतात आणि म्हणूनच अधिक भव्य, सहजपणे बदलण्यायोग्य असतात.

वर्ग आणि मार्कसवादी वर्गविहीन समाज बांधकामाच्या विरोधाभासाने स्तरीकरण या संकल्पना सामाजिक समता निर्माण करत नाहीत, उलट ते असमानतेला समाजाचे एक नैसर्गिक राज्य मानतात, म्हणूनच त्यांचा स्तर केवळ त्यांच्या निकषांमध्ये भिन्न नाही तर इतरांना काही घटकांच्या अधीनपणाच्या कठोर व्यवस्थेत ठेवतात. खालची आणि खालची अधीनस्थ स्थिती. जरी काही सामाजिक विरोधाभासांच्या कल्पनांना डोस स्वरूपात परवानगी आहे, जे अनुलंब प्रकाराच्या सामाजिक गतिशीलतेच्या संभाव्यतेमुळे तटस्थ आहे, म्हणजे. असे मानले जाते की वैयक्तिक प्रतिभावान लोक आपल्या पालकांच्या सामाजिक स्थितीमुळे समाजाच्या वरच्या वर्गात जागा व्यापू शकणारे निष्क्रिय लोक जेव्हा सामाजिक संरचनेच्या सर्वात खालच्या स्तरापर्यंत जाऊ शकतात तेव्हा ते समान व उलट दोन्ही बाजूंनी उच्च पातळीवर जाऊ शकतात.

अशा प्रकारे, सामाजिक स्तर, स्तरीकरण आणि सामाजिक गतिशीलता या संकल्पना, समाजातील वर्ग आणि वर्ग रचनांच्या संकल्पनेचे पूरक आहेत, समाजाच्या संरचनेची सामान्य कल्पना संकलित करतात आणि विशिष्ट आर्थिक आणि सामाजिक-राजकीय संरचनांच्या चौकटीत सामाजिक प्रक्रियेचे विश्लेषण सुधारण्यास मदत करते.

म्हणूनच स्ट्रेटीफिकेशनचा अभ्यास हा सामाजिक मानववंशशास्त्रातील एक महत्वपूर्ण क्षेत्र आहे. ऑक्सफोर्ड डिक्शनरी ऑफ समाजशास्त्रानुसार अशा संशोधनाची तीन मुख्य उद्दिष्टे

ओळखली जाऊ शकतात: "सामाजिक कृतीच्या पद्धती दर्शविणारी वर्ग किंवा स्थिती प्रणाली समाज पातळीवर किती प्रमाणात वर्चस्व गाजवते हे पहिले उद्दीष्ट आहे. द्वितीय म्हणजे वर्ग आणि स्थिती संरचनांचे विश्लेषण करणे आणि वर्ग आणि स्थिती तयार करण्याची प्रक्रिया निश्चित करणारे घटक शेवटी, सामाजिक स्तरीकरण परिस्थिती, संधी आणि उत्पन्नाची असमानता तसेच गट ज्याद्वारे वर्ग किंवा स्थितीची मर्यादा राखतात त्या मार्गांचे दस्तऐवजीकरण करतात. अर्थात, हे सामाजिक अलगाव (क्लोजर) आणि प्रश्न उपस्थित करते. "काही गट त्यांचे विशेषाधिकार राखून ठेवतात तर इतर त्यांच्यापर्यंत प्रवेश मिळविण्याचा प्रयत्न करतात अशा धोरणाचे परीक्षण करतात."

वापरलेल्या साहित्याची यादी

अवडोकुशीन ई.एफ. आंतरराष्ट्रीय आर्थिक संबंध: पाठ्यपुस्तक - एम .: अर्थशास्त्रज्ञ, 2004 - 366 पी.

बुलाटोवा ए.एस. जागतिक अर्थव्यवस्था: पाठ्यपुस्तक - एम .: अर्थशास्त्रज्ञ, 2004 - 366 पी.

व्ही.के. लोमाकिन जागतिक अर्थव्यवस्था: विद्यापीठांसाठी पाठ्यपुस्तक. - 2 रा एड., रेव्ह. आणि जोडा. - एम.: युनिटी-दाना, 2001 .-- 735 पी.

मोइसेव एस.आर. आंतरराष्ट्रीय आर्थिक आणि पत संबंध: पाठ्यपुस्तक. - एम.: पब्लिशिंग हाऊस "बिझिनेस आणि सर्व्हिस", 2003. - 576 पी.

रडजोवा झेड.के. जागतिक अर्थव्यवस्था: पाठ्यपुस्तक. दुसरी आवृत्ती. आणि जोडा. - एम .: INFRA-M, 2002 .-- 320

1. सामाजिक स्तरीकरण (12)

सार \u003e\u003e समाजशास्त्र

समाजशास्त्र मोठ्या प्रमाणात वापरतो संकल्पना "सामाजिक स्तरीकरण". समस्येचा विचार करतांना सामाजिक असमानता पुढे जाण्यासाठी न्याय्य आहे ... तत्त्व, नंतर ते आहेत सामाजिक थर IN सामाजिक स्तरीकरण पोजिशन्सचा वारसा घेण्याकडे झुकत आहे.

...

2. सामाजिक स्तरीकरण (11)

सार \u003e\u003e समाजशास्त्र

समाजशास्त्रातील लोकांचे गट मोठ्या प्रमाणात वापरतात संकल्पना « सामाजिक स्तरीकरण ". सामाजिक स्तरीकरण - (लॉट. स्ट्रॅटम पासून - ... तीन मूलभूत संकल्पना समाजशास्त्र - सामाजिक रचना, सामाजिक रचना आणि सामाजिक स्तरीकरण... घरगुती मध्ये ...

3. सामाजिक स्तरीकरण एक साधन

म्हणून सामाजिक विश्लेषण

कोर्सवर्क \u003e\u003e समाजशास्त्र

यांच्यातील संकल्पना « सामाजिक स्तरीकरण " आणि " सामाजिक रचना ", आणि व्ही. इलिन यांच्यात समांतर रेखाटते संकल्पना « सामाजिक स्तरीकरण " आणि " सामाजिक असमानता ". सामाजिक

सामाजिक स्तरीकरण संकल्पना. सामाजिक स्तरीकरण - सामाजिक विषमताची ऐतिहासिकदृष्ट्या विशिष्ट, श्रेणीबद्धरित्या संघटित रचना, ज्यात स्तर (लॉटिन - स्ट्रॅटम - स्ट्रॅटम) मध्ये समाज विभागल्याच्या रूपात सादर केले गेले आहे, त्यांच्या प्रतिनिधींमध्ये असमान प्रमाणात भौतिक संपत्ती, शक्ती, अधिकार आणि जबाबदा ,्या, विशेषाधिकार आणि प्रतिष्ठा आहेत. अशाप्रकारे, सामाजिक स्तरीकरण हे समाजात श्रेणीबद्ध रचनात्मक असमानता म्हणून दर्शविले जाऊ शकते.

सामाजिक असमानतेच्या तत्वाचे मूलभूत महत्त्व सामान्यतः समाजशास्त्रीय विज्ञानात ओळखले जाते, परंतु सामाजिक असमानतेच्या स्वरूपाचे स्पष्टीकरणात्मक मॉडेल आणि भूमिका लक्षणीय भिन्न आहेत. म्हणून, संघर्षवादी (माक्सवादी आणि नव-माक्सवादी) दिशा मानतात की असमानता समाजात विविध प्रकारच्या परस्परांना जन्म देते. कार्यवादाचे प्रतिनिधी असा तर्क करतात की असमानतेचे अस्तित्व हे सामाजिक क्रियाकलापांच्या स्पर्धा आणि उत्तेजनामुळे व्यक्तींची सुरुवातीची पातळी निश्चित करण्याचा एक प्रभावी मार्ग आहे, सार्वत्रिक समानता लोकांना उत्तेजन देण्यापासून वंचित करते, कर्तव्ये पार पाडण्यासाठी जास्तीत जास्त प्रयत्न करण्याची क्षमता आणि क्षमता.

सामाजिक संस्थांच्या मदतीने कोणत्याही समाजात विषमता कायम आहे. त्याच वेळी, निकषांची एक प्रणाली तयार केली जात आहे, त्यानुसार लोकांना असमानतेच्या संबंधात समाविष्ट केले पाहिजे, हे संबंध स्वीकारले पाहिजेत आणि विरोध करू नये.

सामाजिक स्तरीकरण प्रणाली. सामाजिक स्तरीकरण कोणत्याही संघटित समाजाचे स्थिर वैशिष्ट्य आहे. सामाजिक स्तरीकरणाच्या प्रक्रियेत महत्त्वपूर्ण नियामक आणि आयोजन करण्याची भूमिका असते, ज्यामुळे प्रत्येक नवीन ऐतिहासिक टप्प्यावर समाजाला बदलत्या परिस्थितीशी जुळवून घेण्यास मदत होते आणि परस्परसंवादाचे असे प्रकार विकसित होतात जे त्यास नवीन आवश्यकतांना प्रतिसाद देतात. मानवी सुसंवादाचे प्रमाणित स्वरूपामुळे समाज सुव्यवस्थित स्थितीत टिकवून राहू शकतो आणि त्यायोगे तिची अखंडता आणि सीमा जपतो.

समाजशास्त्रीय विज्ञानात, स्तरीकरणाच्या चार ऐतिहासिकदृष्ट्या अस्तित्वात असलेल्या सिस्टमचे बहुतेकदा वर्णन केले जाते: गुलाम, जात, इस्टेट आणि वर्ग. [विशेष लक्ष](#) या वर्गीकरणाचा विकास प्रसिद्ध इंग्रजी समाजशास्त्रज्ञ अँथनी गिडन्स यांनी दिला होता.

स्लेव्ह स्ट्रॅटिफिकेशन सिस्टम गुलामगिरीवर आधारित - असमानतेचे एक प्रकार ज्यामध्ये काही लोक स्वातंत्र्यापासून व कोणत्याही अधिकारांपासून वंचित आहेत, ते इतरांची मालमत्ता आहेत ज्यांना कायदेशीररित्या विशेषाधिकार आहेत. गुलामगिरी शेती समाजात दिसून आली आणि पसरली: प्राचीन काळापासून ते एकोणिसाव्या शतकापर्यंत अस्तित्वात होते. आदिम तंत्रज्ञानामुळे मानवी श्रमांच्या महत्त्वपूर्ण खर्चाची आवश्यकता असते, गुलाम शक्तीचा वापर आर्थिकदृष्ट्या न्याय्य होता.

जात स्तरीकरण प्रणाली एखाद्या व्यक्तीची सामाजिक स्थिती जन्मापासूनच काटेकोरपणे परिभाषित केली जाते, संपूर्ण आयुष्यभर बदलत नाही आणि वारसा म्हणून प्राप्त होते. वेगवेगळ्या जातींमधील व्यक्तींमध्ये व्यावहारिकरित्या विवाह नाहीत. जाती (बंदरातील. कास्टा - "वंश" किंवा "शुद्ध जाती") हा लोकांचा एक बंद गट आहे जो श्रमिक विभागणीच्या कार्यपद्धतीवर अवलंबून सामाजिक वर्गीकरणात कठोरपणे परिभाषित केलेले स्थान दिले जाते. जातीच्या शुद्धतेस पारंपारिक रीतिरिवाज, चालीरिती, नियम यांचे समर्थन आहे ज्यानुसार निम्न जातींच्या प्रतिनिधींशी संवाद साधल्यास उच्च जातीला अपवित्र करते.

१ 194. To पर्यंत जवळजवळ तीन सहस्र वर्षे भारतामध्ये जाती व्यवस्था अस्तित्वात होती. आता हजारो जाती आहेत, परंतु त्या सर्वांना चार मुख्य जातींमध्ये किंवा वर्णामध्ये (संस्कृतच्या "रंग" पासून) विभागण्यात आले आहे: ब्राह्मण किंवा पुरोहितांची जात, जमीनदार, पाळक, शास्त्रज्ञ, खेड्यांचे लिपी आहेत, जे लोकसंख्येच्या 5-10% आहेत; क्षत्रिय - योद्धा आणि थोर लोक, वैश्य - व्यापारी, व्यापारी आणि कारागीर, ज्यांनी एकत्रितपणे सुमारे 7%

भारतीयांची स्थापना केली होती; सुद्रस - सामान्य कामगार आणि शेतकरी - सुमारे 70% लोकसंख्या, उर्वरित 20% - हरिजन ("देवाची मुले") किंवा अस्पृश्य लोक, अपमानजनक लोक अपमानास्पद कामात गुंतले होते, जे पारंपारिकपणे स्वच्छता करणारे, कचरा गोळा करणारे, टॅनर, स्वाइनहेर्ड्स इ.

हिंदूंचा पुनर्जन्म यावर विश्वास आहे आणि असा विश्वास आहे की जो आपल्या जातीच्या नियमांचे पालन करतो तो जन्माच्या काळात जन्माच्या उच्च जातीत जन्म घेईल आणि ज्याने हे नियम मोडले तो सामाजिक प्रतिष्ठा गमावेल. निवडणूक प्रचारादरम्यान जातीचे हितसंबंध महत्त्वाचे घटक ठरले.

स्ट्रेटीफिकेशन सिस्टम स्थापित करते, ज्यामध्ये व्यक्तींच्या गटांमधील असमानता कायद्यामध्ये स्थापित केली गेली आहे, ती सरंजामशाही समाजात व्यापक झाली. संपत्ती (इस्टेट) - राज्यातील हक्क आणि जबाबदा in्यांपेक्षा भिन्न लोकांचे समूह, विधिवत औपचारिक आणि वारसा म्हणून, ज्यांनी या व्यवस्थेच्या सापेक्ष निकटतेसाठी योगदान दिले.

विकसीत इस्टेट सिस्टम हे सरंजामी पाश्चात्य युरोपियन समाज होते, जिथे उच्च वर्गात खानदानी आणि सभ्य (लहान जमीन असलेले कुलीन) होते. टारिस्ट रशियामध्ये काही वसाहती सैन्यात सेवा बजावण्यास बांधील होती, इतर - नोकरशाही आणि इतर अजूनही कर किंवा कामगार कर्तव्याच्या रूपात "कर". इस्टेट सिस्टमचे काही प्रतिध्वनी आजच्या ब्रिटनमध्ये कायम आहेत, जिथे आजूबाजूच्या पदव्या अजूनही वारशाने पाळल्या जातात आणि मोठ्या मानाने सन्मानित केले जातात आणि जेथे मोठे व्यापारी, सरकारी अधिकारी आणि इतर विशिष्ट गुणवत्तेसाठी बक्षीस म्हणून, सरदार पदवी मिळवू किंवा नाइट केले जाऊ शकतात.

वर्ग स्तरीकरण प्रणाली खाजगी मालमतेवर आधारित समाजात स्थापना केली गेली आहे आणि लोकांच्या गटांच्या आर्थिक स्थितीतील भिन्नतेशी संबंधित आहे, भौतिक संसाधनांच्या मालकी आणि नियंत्रणामध्ये असमानता आहे, तर स्तरीकरण करण्याच्या इतर प्रणालींमध्ये गैर-आर्थिक घटकांची प्राथमिक भूमिका आहे (उदाहरणार्थ, धर्म, वांशिक, प्रोफेशन). वर्ग समान मूलभूत (घटनात्मक) हक्क असलेल्या कायदेशीररित्या मुक्त लोकांचे सामाजिक गट आहेत. मागील प्रकारच्या विपरीत, वर्ग सदस्यता हे राज्य द्वारे नियमन केले जात नाही, कायद्याद्वारे स्थापित केले जात नाही आणि वारशाने प्राप्त होत नाही.

"वर्ग" च्या संकल्पनेची मूलभूत पद्धतशीर व्याख्या. कार्ल मार्क्स (१८१८-१८८३) आणि मॅक्स वेबर (१८६४-१९२०) यांनी "वर्ग" आणि सामाजिक-स्तरीय स्तरीकरण या संकल्पनेच्या सैद्धांतिक विकासासाठी मोठे योगदान दिले.

उत्पादनांच्या विकासाच्या विशिष्ट ऐतिहासिक टप्प्यांसह वर्गाचे अस्तित्व जोडल्यामुळे मार्क्सने स्वतःची "सामाजिक वर्गाची" संकल्पना तयार केली, तथापि, त्यास एक अविभाज्य तपशीलवार व्याख्या न देता. मार्क्ससाठी एक सामाजिक वर्ग हा लोकांचा एक समूह आहे जो उत्पादनाच्या साधनांशी समान संबंध ठेवतो ज्याद्वारे ते त्यांचे अस्तित्व सुनिश्चित करतात. वर्गाच्या वैशिष्ट्यीकरणातील मुख्य गोष्ट म्हणजे ती मालक आहे की नाही.

मार्क्सवादी पद्धतीनुसार वर्गाची सर्वात संपूर्ण व्याख्या व्ही.आय. लेनिन, त्यानुसार वर्ग खालील संकेतकांद्वारे दर्शविले जातात:

1. मालमत्ता ताब्यात घेणे;
2. श्रमांच्या सामाजिक विभागणीच्या व्यवस्थेत स्थान;
3. उत्पादनाच्या संघटनेत भूमिका;
4. उत्पन्नाची पातळी.

मार्क्सवादी वर्गाच्या कार्यपद्धतीत मूलतः महत्त्वाचे म्हणजे वर्गनिर्मितीसाठी मूलभूत निकष आणि वर्गाचे स्वरूप म्हणून "मालमतेची मालकी" असणे ही सूचनेची ओळख होय.

मार्क्सवादाने वर्गाना मोठ्या आणि लहानांमध्ये विभागले आहे. मुख्य वर्ग असे होते ज्यांचे अस्तित्व एखाद्या समाजात प्रस्थापित आर्थिक संबंधांमधून थेट येते, सर्व प्रथम, मालमत्ता संबंधः गुलाम आणि गुलाम मालक, शेतकरी आणि सरंजामशाही, सर्वहारावर्गीय आणि बुर्जुआ वर्ग. अल्पवयीन लोक म्हणजे नवीन सामाजिक-आर्थिक रचनेतील पूर्वीच्या मुख्य वर्गाचे अवशेष किंवा उदयोन्मुख वर्ग जे मुख्य घटकांची जागा घेतील आणि नवीन निर्मितीमध्ये वर्ग विभाजनाचा आधार तयार करतील.

मुख्य आणि गैर-मुख्य वर्गाव्यतिरिक्त, सामाजिक स्तर हा समाजाचा रचनात्मक घटक आहे. सामाजिक स्तर हे मध्यवर्ती किंवा संक्रमणकालीन सामाजिक गट आहेत ज्यांचे उत्पादन साधनांशी स्पष्ट संबंध नसतात आणि म्हणूनच वर्गाची सर्व वैशिष्ट्ये नसतात (उदाहरणार्थ, बुद्धीवादी).

वर्ग आणि वस्तुनिष्ठ आर्थिक परिस्थिती यांच्यातील संबंधांबद्दल मार्क्सच्या कल्पनांशी सहमत असलेल्या मॅक्स वेबर यांनी आपल्या संशोधनात असे आढळले की बर्\200dयाच मोठ्या संख्येने घटकांच्या निर्मितीवर परिणाम होतो. वेबरच्या मते, वर्गांमध्ये विभागणी केवळ

उत्पादनांच्या साधनांवरील उपस्थिती किंवा नियंत्रणाच्या अनुपस्थितीमुळेच नव्हे तर मालमत्तेशी संबंधित नसलेल्या आर्थिक मतभेदांद्वारे देखील केली जाते.

वेबरचा असा विश्वास होता की पात्रता, पदवी, पदके, पदविका आणि व्यावसायिकांकडून तज्ञांना मिळालेल्या प्रशिक्षणातून श्रम बाजारामध्ये त्यांच्याकडे योग्य पदविका नसलेल्या लोकांच्या तुलनेत चांगले स्थान आहे. स्तरीकरणाकडे त्यांनी बहुआयामी दृष्टीकोन प्रस्तावित केला, असे मानून की समाजातील सामाजिक रचना तीन स्वायत्त आणि संवादात्मक घटकांद्वारे निर्धारित केली जाते: मालमत्ता, प्रतिष्ठा (म्हणजे एखाद्या व्यक्तीचा किंवा समूहाचा आदर त्यांच्या स्थितीनुसार) आणि शक्ती.

वेबर यांनी केवळ भांडवलशाही समाजाशी वर्गाची संकल्पना जोडली. त्यांनी असा युक्तिवाद केला की मालमत्ता मालक हा एक "सकारात्मक सोयीचा वर्ग" आहे. दुसऱ्या टोकाला म्हणजे "नकारार्थी सुविधांचा वर्ग", ज्यात मालमत्ता नसलेली किंवा बाजारात ऑफर करण्याची पात्रता नसलेल्यांचा समावेश आहे. ही एक गूढा सर्वहारा कामगार आहे. दोन दांडे दरम्यान तथाकथित मध्यमवर्गाचे संपूर्ण स्पेक्ट्रम आहे, ज्यात लहान मालक आणि लोक त्यांचे कौशल्य आणि क्षमता बाजारात देऊ शकणारे लोक (अधिकारी, कारागीर, शेतकरी) यांचा समावेश आहे.

वेबरच्या मते, एखाद्या विशिष्ट दर्जाच्या गटाशी संबंधित असण्याचे निश्चितपणे एखाद्या विशिष्ट वर्गाशी संबंधित निश्चित केले जात नाही: ज्याला सन्मान आणि सन्मान मिळाला असेल तो मालक असू शकत नाही, हॅव्हस आणि नॉट्स दोन्ही समान स्थिती गटाचे असू शकतात. वेबर असा तर्क करतात की स्थितीत फरक, जीवनशैलीत फरक होऊ शकतो. जीवनशैली गटासाठी सामान्य उपसंस्कृतीद्वारे निश्चित केली जाते आणि स्थिती प्रतिष्ठेने मोजली जाते. प्रतिष्ठेनुसार गटांचे विभाजन वेगवेगळ्या कारणामुळे होऊ शकते (विशिष्ट व्यवसाय संबंधित इत्यादी), परंतु ते नेहमी एक श्रेणीचे पात्र प्राप्त करते: "उच्च - निम्न", "चांगले - वाईट".

वेबरच्या दृष्टिकोनामुळे सामाजिक संरचनेत केवळ "वर्ग" सारख्या मोठ्या विश्लेषणात्मक युनिट्समध्ये फरक करणे शक्य झाले नाही तर अधिक विशिष्ट आणि लवचिक देखील - "स्ट्रॅट" (लॅट पासून). स्ट्रॅटम-लेअर). स्ट्रॅटमध्ये बर्दयाच लोकांचा समावेश आहे ज्यांना त्यांच्या स्थितीचे सामान्य स्थितीचे गुण आहेत जे या समुदायाद्वारे एकमेकांशी जोडलेले वाटतात. स्तराच्या अस्तित्वामध्ये, मूल्यांकनात्मक घटक महत्त्वाची भूमिका निभावतात: एखाद्या विशिष्ट परिस्थितीत एखाद्या व्यक्तीची वागणूक, त्याचे दृष्टीकोन, विशिष्ट निकषांवर आधारित जे त्याला स्वतःस आणि त्याच्या सभोवतालच्या लोकांना स्थान देण्यात मदत करते.

सामाजिक संरचनेचा अभ्यास करताना, सामाजिक स्तर ओळखला जातो, ज्यांचे प्रतिनिधी शक्ती आणि भौतिक संपत्ती, अधिकार आणि जबाबदा and्या, विशेषाधिकार आणि प्रतिष्ठेच्या असमान प्रमाणात भिन्न असतात.

म्हणून, वेबरच्या स्तरीकरण प्रक्रियेमुळे आधुनिक समाजातील सामाजिक संरचनेचे अधिक व्यापक, बहुआयामी दृश्य प्राप्त करणे शक्य होते, जे मार्क्सच्या द्विध्रुवीय वर्ग पद्धतीद्वारे निर्देशांकात पुरेसे वर्णन केले जाऊ शकत नाही.

एल. वॉर्नरचे सामाजिक-स्तरीय स्तरीकरण... अमेरिकन समाजशास्त्रज्ञ वॉर्नर (1898-1970) च्या सामाजिक स्तरीकरणाचे मॉडेल सराव मध्ये सर्वात व्यापक आहे.

आधुनिक औद्योगिक समाजाचे अस्तित्व, तिची अंतर्गत स्थिरता आणि समतोल, व्यक्तीचे आत्म-साक्षात्कार, समाजातील यश आणि त्यांची उपलब्धता याची खात्री करून घेण्यासाठी सामाजिक स्तरीकरण हे कार्यशील पूर्वस्थिती मानले. वर्गाच्या स्तरीकरण (किंवा स्थिती) मधील स्थितीचे वर्णन शैक्षणिक स्तर, व्यवसाय, संपत्ती आणि उत्पन्न यासारख्या वैशिष्ट्यांचा वापर करून वॉर्नरद्वारे केले जाते.

सुरुवातीला वॉर्नरच्या स्तरीकरण मॉडेलचे प्रतिनिधित्व सहा वर्गाद्वारे केले जात होते, परंतु नंतर त्यात "मध्यम मध्यम वर्ग" अस्तित्वात आला आणि आता त्याने खालील फॉर्म मिळविला आहे:

उच्च-उच्च वर्ग "रक्ताने अभिजात", राष्ट्रीय स्तरावर सत्ता, संपत्ती आणि प्रतिष्ठेची अत्यंत महत्त्वपूर्ण संसाधने असलेले प्रभावी आणि श्रीमंत राजवंशांचे प्रतिनिधी आहेत. ते विशिष्ट जीवनशैली, उच्च-समाजातील वागणूक, निर्दोष चव आणि वर्तन यांनी ओळखले जातात.

निम्न-उच्च वर्ग बँकर्स, प्रख्यात राजकारणी, मोठ्या कंपन्यांचे मालक जे स्पर्धेच्या वेळी किंवा भिन्न गुणांमुळे सर्वोच्च स्थान गाठले आहेत.

उच्च मध्यमवर्ग भांडवलदार आणि अत्यधिक पगाराच्या व्यावसायिकांचे प्रतिनिधी आहेत: यशस्वी व्यापारी, फर्मांचे भाडेकरू व्यवस्थापक, प्रमुख वकील, प्रसिद्ध डॉक्टर, थकबाकीपटू आणि वैज्ञानिक उच्चभू. त्यांच्या कार्यक्षेत्रात त्यांची उच्च प्रतिष्ठा आहे. या वर्गाच्या प्रतिनिधींना सहसा राष्ट्राची संपत्ती असे संबोधले जाते.

मध्यम-मध्यम वर्ग औद्योगिक समाजातील सर्वात मोठ्या प्रमाणात प्रतिनिधित्व करते. यात सर्व चांगले वेतन मिळणारे कर्मचारी, मध्यम पगाराचे व्यावसायिक, बुद्धिमान व्यावसायिकांचे लोक, ज्यात अभियंते, शिक्षक, संशोधक, उद्योगातील विभाग प्रमुख, शिक्षक, मध्यम

व्यवस्थापक यांचा समावेश आहे. या वर्गाचे प्रतिनिधी विद्यमान सरकारचे मुख्य समर्थन आहेत.

निम्न-मध्यम वर्ग निम्न दर्जाचे कर्मचारी आणि कुशल कामगार आहेत ज्यांचे कार्य, त्यातील सामग्री मुख्यत्वे मानसिक आहे.

उच्च-निम्न वर्ग प्रामुख्याने मध्यम व निम्न-कुशल वेतन कामगार हे मोठ्या प्रमाणात उत्पादनात, स्थानिक कारखान्यांमध्ये, सापेक्ष समृद्धीने जगतात, जे दिलेल्या समाजात अतिरिक्त मूल्य निर्माण करतात.

निम्न-निम्न वर्ग गरीब, बेरोजगार, बेघर, परदेशी कामगार आणि उपेक्षित गटातील इतर सदस्य आहेत. त्यांच्याकडे केवळ प्राथमिक किंवा कोणतेही शिक्षण नाही, बहुतेक वेळा ते विचित्र नोकऱ्या मुळे व्यत्यय आणतात. त्यांना सहसा "सामाजिक तळाशी" किंवा अंडरक्लास म्हणतात.

सामाजिक गतिशीलता आणि त्याचे प्रकार सामाजिक हालचाली अंतर्गत (लॅट पासून *मोबिलिस* - हालचाली करण्यास सक्षम, कृती करणे) एखाद्या व्यक्तीद्वारे किंवा समाजाच्या सामाजिक रचनेत स्थानाच्या गटाने बदल म्हणून समजू शकते. सामाजिक गतिशीलताचा अभ्यास पी.ए. सोरोकिन, ज्याला सामाजिक गतिशीलता द्वारे समजले गेले ज्यामुळे एका सामाजिक गटातून दुसऱ्या व्यक्तीकडे जाणाऱ्या लोकांच्या हालचालीच नव्हे तर काहींचे अदृश्य होणे आणि इतर सामाजिक गट उदयास आले.

चळवळीचे निर्देश वेगळे केले जातात *क्षैतिज* आणि *अनुलंब* हालचाल

क्षैतिज गतिशीलता एखाद्या व्यक्तीचे एका सामाजिक गट किंवा समुदायाकडून दुसऱ्या सामाजिक स्तरावर स्थानांतरण, एका सामाजिक स्थितीत, उदाहरणार्थ, एका कुटुंबातून दुसऱ्या कुटुंबात जाणे, ऑर्थोडॉक्समधून कॅथोलिक किंवा मुस्लिम धार्मिक गटात जाणे, एका नागरिकातून दुसऱ्या नागरिकात जाणे. दुसऱ्याला व्यवसाय. *क्षैतिज गतिशीलतेचे* उदाहरण म्हणजे राहण्याचे ठिकाण बदलणे, खेड्यातून एका शहरातून कायमस्वरूपी निवासस्थानात जाणे किंवा त्याउलट, एका राज्यातून दुसऱ्या राज्यात जाणे.

अनुलंब गतिशीलता ज्याला एका स्तरातून दुसऱ्या थरात जाणे म्हटले जाते, ते सामाजिक संबंधांच्या पदानुक्रमात उच्च किंवा कमी आहे. हालचालींच्या दिशेने ते बोलत असतात *ऊर्ध्वगामी* किंवा *खालच्या दिशेने* हालचाल *ऊर्ध्वगामी गतिशीलता* सामाजिक स्थितीत सुधारणा, सामाजिक प्रगती, उदाहरणार्थ, पदोन्नती, उच्च शिक्षण, उच्च वर्गाच्या व्यक्तीशी विवाह करणे किंवा एखाद्या चांगल्या व्यक्तीसह विवाह होय. *खाली गतिशीलता* एक सामाजिक

वंशावळी आहे, म्हणजे. गोळीबार, विध्वंस, दिवाळखोरी यासारख्या सामाजिक शिडीच्या खाली जात आहे. स्तरीकरणच्या स्वरूपाच्या अनुषंगाने आर्थिक, राजकीय आणि व्यावसायिक गतिशीलतेचे खाली किंवा वरचे प्रवाह आहेत.

याव्यतिरिक्त, गतिशीलता गट आणि वैयक्तिक असू शकते. गट जेव्हा एखादी व्यक्ती सामाजिक शिडी खाली येते किंवा त्याच्या सामाजिक समुदायासह (इस्टेट, वर्ग) एकत्र येते तेव्हा अशी गतिशीलता म्हणतात. इतर गटांशी संबंध ठेवण्याच्या प्रणालीत संपूर्ण गटातील स्थितीत ही एक सामूहिक वाढ किंवा घसरण आहे. गटबाजीची कारणे म्हणजे युद्धे, क्रांती, सैन्य दलाली, राजकीय कारभार बदलणे. वैयक्तिक गतिशीलता इतरांची स्वतंत्रपणे उद्भवणारी व्यक्तीची चळवळ आहे.

गतिशीलता प्रक्रियेची तीव्रता अनेकदा समाजाचे लोकशाहीकरण आणि अर्थव्यवस्थेचे उदारीकरण या पदवीसाठी मुख्य निकषांपैकी एक म्हणून पाहिले जाते.

गतिशीलता श्रेणी, एखाद्या विशिष्ट समाजाचे वैशिष्ट्य दर्शविणे त्यात किती भिन्न स्थिती अस्तित्वात आहेत यावर अवलंबून असते. जितके अधिक स्टेट्स, एखाद्या व्यक्तीला एका स्थितीतून दुसऱ्या स्थितीत जाण्याची संधी जास्त असते.

पारंपारिक समाजात, उच्च-स्थानाच्या पदांची संख्या अंदाजे स्थिर राहिली आहे, म्हणून उच्च-स्तरीय कुटुंबातील संततीची मध्यम निम्नगामी गतिशीलता होती. ज्यांची स्थिती कमी होती त्यांच्यासाठी उच्च पदासाठी फारच कमी पदे रिक्त पडून सामंती समाजाची वैशिष्ट्ये आहेत. काही समाजशास्त्रज्ञांचा असा विश्वास आहे की, बहुधा येथे कोणतीही वरची गतिशीलता नव्हती.

त्यामध्ये बरीच वेगळी स्थित्ये असल्याने एक औद्योगिक समाज विस्तृत हालचालींद्वारे दर्शविले जाते. सामाजिक गतिशीलतेचा मुख्य घटक म्हणजे आर्थिक विकासाची पातळी. आर्थिक नैराश्याच्या काळात, उच्च-स्थानाच्या स्थानांची संख्या कमी होते आणि निम्न-स्थितीची स्थिती विस्तारते; म्हणूनच, निम्नगामी गतिशीलता वर्चस्व राखते. जेव्हा लोक नोकऱ्या गमावतात आणि त्याच वेळी नवीन वर्ग कामगार बाजारात येतो तेव्हा त्या काळात ती तीव्र होते. उलटपक्षी, सक्रिय आर्थिक विकासाच्या कालावधीत, बरीच नवीन उच्च-स्थिती आढळली. कामगारांनी त्यांना व्यापून ठेवण्याची वाढती मागणी ही ऊर्ध्वगामी गतिशीलतेचे मुख्य कारण आहे.

औद्योगिक समाजाच्या विकासाची मुख्य प्रवृत्ती अशी आहे की यामुळे एकाच वेळी संपत्ती वाढते आणि उच्च-पदांची संख्या वाढते, ज्यामुळे मध्यमवर्गाच्या आकारात वाढ होते, ज्याची श्रेणी खालच्या स्तरातील लोक पुन्हा भरतात.

जाती आणि वर्ग समाज सामाजिक हालचाल मर्यादित करतात आणि स्थितीत होणार्या कोणत्याही बदलावर गंभीर प्रतिबंध ठेवतात. अशा सोसायट्यांना बंद म्हणतात.

जर समाजातील बहुतेक सर्व नियम विहित केलेले असतील तर त्यातील हालचालींची श्रेणी वैयक्तिक कर्तृत्वावर आधारित समाजापेक्षा खूपच कमी आहे. प्रीइन्स्ट्रिड्यल समाजात, ऊर्ध्वगामी गतिशीलता कमी होती, कारण कायदेशीर कायदे आणि परंपरेने अक्षरशः जमीनदार वर्गाकडे जाण्यापासून रोखली होती.

औद्योगिक समाजात, ज्यांना समाजशास्त्रज्ञ मुक्त समाज म्हणून वर्गीकृत करतात, वैयक्तिक प्रतिष्ठा आणि प्राप्य स्थिती प्रामुख्याने महत्त्वपूर्ण असते. अशा समाजात सामाजिक गतिशीलतेची पातळी खूपच जास्त असते. सामाजिक गटांमधील मुक्त सीमांसा असलेला एखादा समाज एखाद्या व्यक्तीस उदयास येण्याची संधी देतो, परंतु यामुळे त्याच्यात सामाजिक घट होण्याची भीती निर्माण होते. खालच्या दिशेने हालचाल उच्च सामाजिक स्थितीतील व्यक्तींना खालच्या लोकांकडे ढकलण्याच्या आणि संपूर्ण गटांच्या सामाजिक स्थिती कमी करण्याच्या परिणामी उद्भवू शकते.

अनुलंब गतिशीलता चॅनेल. ज्या मार्गाने आणि यंत्रणा, ज्यामुळे लोक सामाजिक शिडी चढतात, त्याबद्दल धन्यवाद पी.ए. सोरोकिन यांनी *अनुलंब अभिसरण किंवा गतिशीलतेचे चॅनेल...* कोणत्याही समाजात उभ्या हालचाली कोणत्याही समाजात अस्तित्वात असल्याने, सामाजिक गट किंवा स्तर यांच्यात विविध "लिफ्ट", "पडदा", "छिद्र" असतात ज्याचा उपयोग व्यक्ती वर-खाली सरकतात. एखाद्या व्यक्तीसाठी, पुढे जाण्याची शक्यता म्हणजे केवळ वाटा वाढवणे नव्हे. त्याला मिळणारा सामाजिक फायदा, तो त्याच्या वैयक्तिक डेटाच्या अंमलबजावणीस हातभार लावतो, त्याला अधिक प्लास्टिक आणि बहुमुखी बनवितो.

सामाजिक अभिसरण चे कार्य विविध संस्था करतात.

सर्वात प्रसिद्ध चॅनेल म्हणजे कौटुंबिक, शाळा, सैन्य, चर्च, राजकीय, आर्थिक आणि व्यावसायिक संस्था.

कुटुंब वेगवेगळ्या सामाजिक स्थितीच्या प्रतिनिधींनी विवाह संघाचा समारोप केला की घटना उभ्या सामाजिक गतिशीलतेचे चॅनेल बनते. म्हणूनच, उदाहरणार्थ, बर्\u200dyच देशांमध्ये एक काळ असा नियम होता, ज्यानुसार एखाद्या महिलेने गुलामबरोबर लग्न केले तर ती स्वतः गुलाम बनते. किंवा, उदाहरणार्थ, शीर्षक असलेल्या जोडीदारासह लग्नापासून सामाजिक स्थितीत वाढ.

कुटुंबाच्या सामाजिक-आर्थिक वृत्तीमुळे करिअरच्या संधींवरही परिणाम होतो. ग्रेट ब्रिटनमध्ये केलेल्या समाजशास्त्रीय अभ्यासानुसार असे सिद्ध झाले आहे की अकुशल आणि अर्धकुशल कामगारांचे दोन तृतीयांश पुत्र त्यांच्या वडिलांप्रमाणेच व्यक्तिचलित श्रमात गुंतलेले होते, 30% पेक्षा कमी विशेषज्ञ आणि व्यवस्थापक कामगार वर्गातून आले होते, म्हणजे. गुलाब, त्याच तज्ञांपैकी 50% आणि व्यवस्थापकांनी त्यांच्या पालकांसारखीच स्थिती घेतली.

खालच्या हालचालींपेक्षा वरच्या बाजूस हालचाल बऱ्याचदा पाहिली जाते आणि हे मुख्यतः वर्ग संरचनेच्या मध्यमवर्गाचे वैशिष्ट्य आहे. सामाजिक तळाशी असलेले लोक समान स्तरावर रहाण्याकडे झुकत होते.

शाळा, शिक्षण आणि संगोपन प्रक्रियेच्या अभिव्यक्तीचा एक प्रकार आहे, नेहमी उभ्या सामाजिक गतिशीलतेचा एक शक्तिशाली आणि वेगवान चॅनेल म्हणून काम करतो. याची पुष्टी अनेक देशांमधील महाविद्यालये आणि विद्यापीठांच्या मोठ्या स्पर्धाद्वारे केली जाते. ज्या समाजात शाळा आपल्या सर्व सदस्यांसाठी उपलब्ध आहेत तेथे शाळा व्यवस्था ही एक "सामाजिक लिफ्ट" आहे जी समाजाच्या तळापासून अगदी वरच्या बाजूला सरकत आहे. प्राचीन चीनमध्ये तथाकथित "लॉग लिफ्ट" अस्तित्वात होती. कन्फ्युशियसच्या युगात शाळा सर्वांसाठीच खुली होती. दर तीन वर्षांनी परीक्षा घेतल्या जातात. सर्वोत्कृष्ट विद्यार्थ्यांना त्यांच्या कुटुंबाची स्थिती विचारात न घेता उच्च शाळांमध्ये आणि नंतर विद्यापीठांमध्ये बदली करण्यात आली, जिथून ते उच्च सरकारी पदांवर गेले.

पाश्चात्य देशांमध्ये बरीच सामाजिक क्षेत्रे आणि अनेक व्यवसाय योग्य डिप्लोमाविना एखाद्या व्यक्तीसाठी व्यावहारिकरित्या बंद असतात. उच्च शिक्षण पदवीधरांना उच्च वेतन दिले जाते. अलिकडच्या वर्षांत, पदवीधर शाळेत शिक्षण घेण्यासाठी विद्यापीठाची पदवी प्राप्त केलेल्या तरुणांची इच्छा व्यापक झाली आहे. यामुळे विद्यापीठांमध्ये शिक्षण घेणारे विद्यार्थी आणि पदव्युत्तर शिक्षणाचे प्रमाण लक्षणीय बदलते. ज्या विद्यापीठांमध्ये पदवीधर विद्यार्थ्यांपेक्षा जास्त विद्यार्थी आहेत त्यांना पुराणमतवादी, मध्यम म्हणतात - 1: 1 गुणोत्तर आहे आणि शेवटी, पुरोगामी - अशा आहेत जिथे विद्यार्थ्यांपेक्षा पदवीधर विद्यार्थी जास्त आहेत. उदाहरणार्थ, शिकागो विद्यापीठात दर 3,000 विद्यार्थ्यांसाठी 7,000 पदवीधर विद्यार्थी आहेत.

सरकारी गट, राजकीय संस्था आणि राजकीय पक्षउभ्या हालचालींमध्ये "लिफ्ट" ची भूमिका देखील. पश्चिम युरोपमध्ये, मध्य युगाच्या काळात, विविध राज्यकर्त्यांचे सेवक, राज्यक्षेत्रात गुंतलेले, अनेकदा ते स्वतःच राज्यकर्ते बनले. हे अनेक मध्ययुगीन ड्यूक्स, इल्स, बॅरन्स आणि इतर खानदानी लोकांचे मूळ आहे. सामाजिक चळवळीचे चॅनेल म्हणून, राजकीय संस्था आता एक महत्वाची भूमिका बजावतात: चर्च, सरकार आणि इतर सामाजिक संस्थांची अशी

अनेक कामे आता राजकीय पक्ष घेत आहेत. लोकशाहीमध्ये, जिथे निवडणुका संस्था उच्च अधिका authorities यांच्या स्थापनेत निर्णायक भूमिका निभावते, मतदारांचे लक्ष वेधून घेण्याचा आणि निवडून येण्याचा सर्वात सोपा मार्ग म्हणजे राजकीय क्रियाकलाप किंवा कोणत्याही राजकीय संस्थेत सहभाग.

सैन्यसामाजिक गतिशीलतेचे चॅनेल म्हणून, हे शांततेच्या वेळेस नव्हे तर युद्धाच्या काळात कार्य करते. कमांड कर्मचाऱ्यांच्या तोट्यामुळे खालच्या पदातील लोकांनी रिक्त जागा भरल्या. युद्धाच्या वेळी, धैर्य आणि शौर्य दाखविणा soldiers्या सैनिकांना पुढील श्रेणी देण्यात येते. हे ज्ञात आहे की 92 रोमन सम्राटांपैकी 36 ने हे पद मिळविले आणि सर्वात कमी क्रमांकासह प्रारंभ करून, Byant बायझांटाईन सम्राटांपैकी १२ सैन्य कारकीर्दीसाठी आगाऊ आभार मानले. नेपोलियन आणि त्याचे दरबारी, मार्शल, सेनापती आणि युरोपमधील राजे यांनी नेमलेला सर्वसामान्य लोकांचा वर्ग होता. क्रॉमवेल, वॉशिंग्टन आणि बरेचसे कमांडर सैन्यात असलेल्या त्यांच्या कारकीर्दीबद्दल धन्यवाद देत उच्च पदांवर पोहोचले आहेत.

चर्च सामाजिक गतिशीलतेच्या वाहिनीमुळे मोठ्या संख्येने लोक उन्नत झाले आहेत. पिटीरम सोरोकिन यांनी रोमन कॅथोलिक पोपच्या चरित्राचा अभ्यास केल्यावर आढळले की त्यातील २ तळापासून आणि २ - - मध्यमवर्गाकडून आले आहेत. पोप ग्रेगोरी सातव्याने अकराव्या शतकात सुरु केलेल्या ब्रह्मचर्य (ब्रह्मचर्य) विधीमुळे कॅथोलिक पाळकांना मुले होऊ दिली नाहीत, म्हणून पाळकांच्या रिक्त उच्च पदांवर अधीनस्थांनी कब्जा केला. ख्रिश्चनतेच्या कायदेशीरपणानंतर, चर्च त्या शिडीचे कार्य करण्यास सुरवात करते जिथे गुलाम आणि सर्फ चढू लागले, कधीकधी सर्वोच्च आणि सर्वात प्रभावी पदांवर. चर्च केवळ ऊर्ध्वगामी गतिशीलतेची वाहिनी नव्हती, तर एक खालच्या दिशेने देखील होती: बऱ्याच राजे, ड्यूक, राजपुत्र, प्रजा, सरदार आणि इतर कुष्ठरोग्यांनी चर्चद्वारे नासाडी केली, चौकशी करून न्यायालयात आणले आणि नष्ट केले.

सामाजिक मर्यादा. विशिष्ट सामाजिक समुदाय, वर्ग यांच्यासह त्यांची ओळख गमावलेल्या व्यक्तीची प्रक्रिया संकल्पनेद्वारे व्यक्त केली जाते *सीमान्तकरण*.

सामाजिक गतिशीलता एखाद्या व्यक्तीने एका गटाची सीमा सोडली, परंतु ती नाकारली गेली किंवा फक्त अंशतः दुसऱ्या मध्ये समाविष्ट केली गेली या तथ्यामुळे होऊ शकते. अशा प्रकारे, व्यक्ती आणि अगदी लोकांचे गट दिसतात जे सीमेवरील व्यापतात (लॅटपासून). *मार्जिनलिस-काठावर स्थित*), ज्या मार्गदर्शित आहेत अशा कोणत्याही सामाजिक गटात काही काळासाठी समाकलित न करता.

अमेरिकन मानसशास्त्रज्ञ आर. पार्क यांनी प्रथम “सीमान्त व्यक्ती” ही संकल्पना वापरली. शिकागो स्कूल ऑफ समाजशास्त्र द्वारा आयोजित विविध संस्कृतींच्या सीमेवरील व्यक्तिमत्त्वाच्या वैशिष्ट्यांचा अभ्यास, मार्जिनच्या शास्त्रीय संकल्पनेचा पाया रचला. नंतर हे समाजातील सीमाप्रसिद्ध घटना आणि प्रक्रियेचा अभ्यास करणारे संशोधकांनी उचलले आणि पुन्हा काम केले.

मुख्य निकष जे एखाद्या व्यक्तीच्या किंवा सामाजिक गटाच्या सीमान्ततेची स्थिती निश्चित करतात ते एक संक्रमण म्हणून सादर केलेले संक्रमण राज्य म्हणून संबंधित राज्य आहे.

मार्जिनलायझेशन वैयक्तिक आणि सार्वजनिक अशा विविध कारणांमुळे उद्भवू शकते. समाजातील एका आर्थिक आणि राजकीय व्यवस्थेतून दुसऱ्या प्रकारात बदलल्या गेलेल्या थोड्या वेगळ्या स्तरावरील संदर्भाच्या संदर्भात हास्यास्पदपणाची घटना अगदी व्यापक असल्याचे दिसून येते. त्याच वेळी, संपूर्ण गट किंवा सामाजिक स्तर स्वतःला किरकोळ स्थितीत सापडतात, जे नवीन परिस्थितीशी जुळवून घेण्यास आणि नवीन स्तरीकरण प्रणालीमध्ये समाकलित होण्यास असमर्थ किंवा अक्षम आहेत. सीमान्त परिस्थिती संघर्ष, विचलित वर्तन होऊ शकते. ही परिस्थिती चिंता, आक्रमकता, वैयक्तिक मूल्याबद्दल शंका, एखाद्या व्यक्तीमध्ये निर्णय घेण्यास घाबरू शकते. परंतु एक सीमान्त परिस्थिती ही सामाजिकदृष्ट्या प्रभावी सर्जनशील क्रियेचे स्रोत बनू शकते.

आधुनिक रशियन समाजाचे स्तरीकरण. आधुनिक रशियन समाज हे समाजातील सामाजिक-स्तरीय संरचनेत, त्याच्या स्तरीकरणात गहन बदलांद्वारे दर्शविले जाते. नवीन अटींमध्ये, सामाजिक गटांची पूर्वीची स्थिती बदलत आहे. वरच्या अभिजात वर्गात पारंपारिक व्यवस्थापन गटांव्यतिरिक्त मोठ्या मालक - नवीन भांडवलदार यांचा समावेश आहे. एक मध्यम पातळी उदयास येत आहे - तुलनेने व्यवस्थित आणि विविध सामाजिक आणि व्यावसायिक गटांचे प्रतिनिधी, मुख्यतः उद्योजक, व्यवस्थापक आणि काही पात्र तज्ञ.

आधुनिक रशियन समाजाच्या सामाजिक स्तरीकरणाच्या गतीची वैशिष्ट्ये खालील मुख्य ट्रेंडद्वारे दर्शविली जातात:

- महत्त्वपूर्ण सामाजिक स्तरीकरण;
- "मध्यम वर्गाची" हळूवार निर्मिती;
- मध्यम वर्गाचे स्वतःचे पुनरुत्पादन, त्याच्या भरपाई आणि विस्ताराच्या स्रोतांचे संकुचितपणा;

- उद्योगांद्वारे रोजगाराचे महत्त्वपूर्ण पुनर्वितरण;
- उच्च सामाजिक गतिशीलता;
- लक्षणीय दुर्लक्ष.

रशियन समाजातील मध्यम वर्ग.आधुनिक समाजातील सामाजिक-स्तरीय संरचनेत एक महत्त्वपूर्ण स्थान "मध्यमवर्गीय" ("मध्यमवर्गीय") चे आहे. या सामाजिक गटाचे प्रमाण आणि गुण संपूर्णपणे सामाजिक-आर्थिक, राजकीय स्थिरता आणि संपूर्ण समाजातील प्रणालीगत एकात्मताचे स्वरूप निश्चित करतात. आधुनिक रशियासाठी, "मध्यमवर्ग" ची स्थापना आणि विकास म्हणजे मूलतः नागरी समाज आणि लोकशाहीच्या पाया तयार करणे होय. रशियन समाजशास्त्रज्ञांनी रशियाच्या मध्यमवर्गाच्या (एसके) प्रतिनिधींचे सामान्यीकृत पोर्ट्रेट आणि तिचे स्तर संकलित केले आहेत.

मध्यमवर्गाचा वरचा थर बहुतेक उच्चशिक्षित लोक असतात. त्यापैकी १.6.%% शैक्षणिक पदवी किंवा पदव्युत्तर अभ्यास पूर्ण केले आहेत, तर 55 55.२% उच्च शिक्षण आहे आणि २ 27.१% विद्यार्थ्यांनी विशेष माध्यमिक शिक्षण घेतले आहे. मध्यमवर्गीय मध्यमवर्गीय देखील बऱ्याच यापैकी उच्चशिक्षित आहे. आणि जरी येथे आधीच फक्त 2.२% शैक्षणिक पदवी आहे, परंतु बहुतेक लोक उच्च शिक्षण असलेले लोक आहेत (विशेष माध्यमिक शिक्षण असलेल्या लोकांची संख्या .0१.०% आहे, आणि माध्यमिक व अपूर्ण माध्यमिक शिक्षण केवळ 8.%% आहे). मध्यम वर्गाच्या खालच्या भागात, माध्यमिक आणि विशेष माध्यमिक शिक्षण असलेल्या लोकांची संख्या एकूण 50.2% पर्यंत पोहोचते.

त्यांच्या अधिकृत दर्जाच्या बाबतीत, मध्यम वर्गाच्या उच्च स्तरावरील (अर्धा टक्के पेक्षा जास्त प्रतिनिधी) (१.१%) हे कामगार व कामगार असलेले अक्कल व्यवस्थापक आणि उद्योजक आहेत. या लेयरमधील पात्र तज्ञांची संख्या 21.9% आहे.

मध्यम वर्गाच्या मध्यम वर्गावर स्पष्टपणे पात्र तज्ञ (30.1%) आणि कामगार (22.2%) यांचे वर्चस्व आहे; व्यवस्थापकांचा वाटा फक्त १२.९% आहे, कामगार कामगार असलेल्या उद्योजक - १२.१%. परंतु या गटात, ज्यांचा पूर्ण कौटुंबिक व्यवसाय आहे त्यांचा वाटा संपूर्ण मध्यमवर्गाच्या तुलनेत दीडपट जास्त आहे (.4..4% विरुद्ध 3.3%).

सर्वसाधारणपणे, पश्चिम युरोपियन देशांच्या मध्यम वर्गाच्या अभ्यासासाठी स्वीकारलेल्या शब्दाचा वापर करून, संशोधनाच्या निष्कर्षांवरून असे दिसून येते की उच्च मध्यमवर्गाचा आधार हा वरच्या व्यवस्थापक आणि व्यवसायिकांद्वारे बनलेला आहे ज्यांची कर्मचाऱ्यांकडे स्वतःची संस्था आहे. त्यामध्ये अत्युत्तम तज्ञांची उपस्थिती स्पष्टपणे लक्षात घेण्याजोगी

आहे, मानवतावादी बुद्धीमत्ता आणि सैन्य यांचे आणि अगदी थोड्या प्रमाणात अभियंता आणि तंत्रज्ञ यांचे प्रतिनिधित्व करते. "पांढरा" आणि "निळा कॉलर" ची उपस्थिती कमकुवत आहे.

मध्यम वर्गाच्या मध्यम स्तराचा आधार हा प्रामुख्याने पात्र तज्ञ असतो आणि काही प्रमाणात कमी प्रमाणात निळे कॉलर कामगार कुशल कामगार असतात. कौटुंबिक व्यवसायांचे प्रतिनिधी आणि स्वयंरोजगारामध्ये गुंतलेल्या लोकांसह व्यवस्थापक आणि उद्योजक यांच्या संरचनेतील प्रमुख स्थान देखील व्यापलेले आहे.

2006 साठी राहणा-या मानकांच्या अखिल-रशियन सेंटरच्या आकडेवारीनुसार, आपल्या देशातील मध्यम वर्गात अशी कुटुंबे समाविष्ट आहेत, जिथे प्रत्येक कुटुंबातील प्रत्येक महिन्यासाठी आर्थिक उत्पन्न 30 हजार ते 50 हजार रूबलपर्यंत असते. या वर्गाचे प्रतिनिधी केवळ सामान्यपणे खाण्याची आणि आवश्यक टिकाऊ वस्तू खरेदी करण्याच्या क्षमतेद्वारे दर्शविले जात नाहीत तर सभ्य गृहनिर्माण (प्रत्येक व्यक्तीसाठी किमान 18 चौरस मीटर) किंवा त्यामध्ये सुधारणा करण्याची वास्तविक संधी तसेच देशाचे घर किंवा भविष्यात ते विकत घेण्याची शक्यता देखील आहे. कार किंवा कार असणे आवश्यक आहे हे सांगणे आवश्यक नाही. आवश्यक असल्यास, उपचार, शस्त्रक्रिया, मुलांच्या शिक्षणासाठी देय रक्कम, एखाद्या वकीलाच्या सेवांसाठी पैसे देणे आवश्यक आहे. अशा कुटुंबास आमच्या रिसॉर्ट्समध्ये किंवा परदेशात विश्रांती मिळू शकते.

2006 मध्ये संपूर्ण देशात सूचीबद्ध केलेल्या गरजा दरमहा सरासरी दरडोई ग्राहक खर्च 15 ते 25 हजार रूबलपर्यंत पूर्ण केली गेली. शिवाय साधारण मासिक बचतदेखील असावी. स्वाभाविकच, प्रत्येक प्रांताची स्वतःची वैशिष्ट्ये आहेत आणि उत्पन्न आणि बचतीचे प्रमाण वेगळे असेल. मॉस्कोसाठी, उदाहरणार्थ, या सीमा 60-80 हजार रूबल आहेत. या बारच्या वर श्रीमंत आणि श्रीमंत आहेत. एकूणच, या अभ्यासानुसार, देशातील सुमारे 10 टक्के लोकसंख्या किंवा सुमारे 13.5 दशलक्ष रशियन लोकांना मध्यम वर्गाचे श्रेय दिले जाऊ शकते. याचा अर्थ सुमारे 6-7 दशलक्ष कुटुंबे.

रशियन मध्यमवर्गामध्ये जवळपास 90% लोकांकडे भरीव बचत आहे. यामध्ये खाजगी भागधारकांचा समावेश आहे ज्यांनी सिक्युरिटीजमध्ये गुंतवणूक केली आहे - 400 हून अधिक लोक नाहीत. त्यांच्या कुटुंबातील सदस्यांचा विचार केला तर ते अंदाजे दीड दशलक्ष रशियन लोकसंख्येपैकी 1% असल्याचे दिसून आले. ते उच्च मध्यमवर्गीय आहेत. तुलनासाठी: अमेरिकेत, अशा भागधारकांची संख्या लाखो आहे, प्रत्यक्षात अमेरिकन कुटुंबांपैकी एक चांगले अर्थ. त्यांच्या कार्यक्षम ऑपरेशन, मालमत्ता आणि उत्पन्नामुळे सरकारच्या गंभीर हस्तक्षेपाशिवाय बाजाराच्या स्थिर कामकाजासाठी आधार तयार झाला आहे.

पश्चिम युरोप आणि यूएसए आणि इतर देशांमध्ये प्रभावशाली "मध्यमवर्ग" कित्येक शतकांपासून अस्तित्वात आहे आणि लोकसंख्येच्या 50 ते 80% आहेत. यात उद्योजक आणि व्यापारी, कुशल कामगार, डॉक्टर, शिक्षक, अभियंता, पाद्री, लष्करी कर्मचारी, सरकारी अधिकारी, कंपन्यांचे मध्यम कर्मचारी आणि कंपन्यांचा विविध गट असतो. त्यांच्यामध्ये महत्त्वपूर्ण राजकीय, आर्थिक आणि आध्यात्मिक फरक देखील आहेत.

मध्यमवर्गापेक्षा जास्त उत्पन्न असलेले आपल्या देशात इतके श्रीमंत आणि श्रीमंत नागरिक नाहीत. हे 4 दशलक्ष लोक किंवा एकूण लोकसंख्येच्या 3 टक्के आहे. खूप श्रीमंत - डॉलर लक्षाधीश - 120 ते 200 हजारांपर्यंत.

60 दशलक्ष गरिबांचे सैन्य (केवळ त्यांचे उत्पन्नच नव्हे तर त्यांची राहणीमान देखील विचारात घेत आहे) आणि एक लहान मध्यम वर्ग, आज समाजात दीर्घकालीन स्थिरतेबद्दल बोलणे कठीण आहे.

नवीन सीमांत गट. सार्वजनिक जीवनातील आर्थिक, राजकीय आणि सामाजिक क्षेत्रात गेल्या दशकात रशियामध्ये झालेल्या बदलांच्या परिणामी नवीन सीमांत गट तयार झाले:

- "पोस्ट-विशेषज्ञ" लोकसंख्येचे व्यावसायिक गट आहेत जे अर्थव्यवस्थेतून मुक्त केले गेले आहेत आणि त्यांच्याकडे नोकरीची शक्यता नाही [अरुंद विशेषज्ञता](#) रशियामधील नवीन आर्थिक परिस्थितीत, आणि प्रशिक्षण घेणे हे पात्रतेचे नुकसान, एखाद्या व्यवसायाच्या तोटाशी संबंधित आहे;

- "नवीन एजंट" - खासगी उद्योजक, तथाकथित. स्वयंरोजगार करणारी लोकसंख्या, यापूर्वी खासगी उद्योजक क्रियाकलापांवर लक्ष केंद्रित केलेली नव्हती, परंतु स्वतःची प्राप्ती करण्याचे नवीन मार्ग शोधण्यास भाग पाडले गेले;

- "स्थलांतरित" - रशियाच्या इतर प्रांतातील आणि "परदेशात जवळ" असलेल्या देशांतून निर्वासित आणि सक्तीने स्थलांतरित. या गटाच्या स्थानाची विचित्रता या वास्तवाशी संबंधित आहे की रहिवाश्याच्या जागेची सक्ती बदल केल्यावर नवीन वातावरणाशी जुळवून घेण्याच्या गरजेमुळे हे एकाधिक सीमान्ततेची परिस्थिती उद्दीष्टपणे प्रतिबिंबित होते.

मानवी समाज असमान आहे: यात विविध गट, थर किंवा दुसऱ्या शब्दात सांगायचे तर आहे. लोकांच्या या भागास समाजाचे सामाजिक स्तरीकरण म्हणतात. चला या संकल्पनेचा थोडक्यात अभ्यास करण्याचा प्रयत्न करूया.

व्याख्या

थोडक्यात, सामाजिक स्तरीकरण समाजाच्या सामाजिक स्तरीकरणाला समान अर्थ आहे. या दोन्ही संकल्पनांचा अर्थ म्हणजे भिन्नता, वेगवेगळ्या गटांमध्ये लोकांचे विभाजन. उदाहरणार्थ, श्रीमंत आणि गरीब.

स्तरीकरण म्हणजे स्तर आणि गटांच्या समाजातील शिक्षणाचा अर्थ. फरक इतकाच आहे की स्तरीकरण ही संकल्पना विज्ञानात अंतर्भूत आहे आणि रोजच्या भाषणामध्ये "सामाजिक स्तरीकरण" हा शब्द जास्त वापरला जातो.

संज्ञा मूळ

मूलतः भूगर्भशास्त्रज्ञांनी "स्तरीकरण" हा शब्द वापरला होता. हे विविध खडकांच्या थरांचे अर्थ दर्शविते: सुपीक थर, चिकणमाती, वाळू इत्यादी. मग ही संकल्पना समाजशास्त्रीय शास्त्रामध्ये हस्तांतरित केली गेली. अशाप्रकारे क्षैतिज सामाजिक स्तरीकरण ही संकल्पना अस्तित्वात आली आणि आता आपण पृथ्वीच्या रचनेप्रमाणे मानवी समाजाचे स्तरांच्या स्वरूपात प्रतिनिधित्व करतो.

स्तर, विभागणी खालील निकषांनुसार होते: उत्पन्न, शक्ती, प्रतिष्ठा, शिक्षणाची पातळी. म्हणजेच, समाज खालील कारणास्तव गटांमध्ये विभागलेला आहे: उत्पन्नाच्या पातळीनुसार, शक्य असल्यास, इतर लोकांचे व्यवस्थापन करण्यासाठी, शिक्षण आणि प्रतिष्ठेच्या पातळीनुसार.

- **वर्ग**

मोठ्या प्रतिनिधींचा समावेश असलेल्या मोठ्या स्तरांना वर्ग असे म्हटले जाते, जे स्तरांमध्ये विभागले गेले आहेत. उदाहरणार्थ, श्रीमंत व्यक्तीला वरच्या आणि खालच्या भागात (उत्पन्नावर अवलंबून - खूप मोठे आणि लहान) विभागलेले आहे.

- **उत्पन्न**

एखाद्या विशिष्ट वेळेसाठी एखाद्या व्यक्तीस किती पैसे मिळतात हे उत्पन्न समजले जाते. नियम म्हणून, एखादी व्यक्ती आणि त्याच्या कुटुंबाच्या गरजा भागविण्यासाठी पैसे खर्च केले जातात. जेव्हा उत्पन्न वाढते आणि पैशात खर्च करण्यास वेळ मिळत नाही अशा घटनेत जमा होते, ज्यामुळे परिणामी संपत्ती होते.

- **शिक्षण**

एखाद्या व्यक्तीने प्रशिक्षणामध्ये किती वर्षे व्यतीत केली हे या निकषाचे मापन केले जाते. उदाहरणार्थ, एखाद्या वैज्ञानिकांसाठी ते 20 वर्षे असेल तर कामगारांसाठी ते केवळ 9 आहे.

- **शक्ती**

शक्तीची शक्ती प्राप्त केल्यावर, एखाद्या व्यक्तीला त्याची इच्छा, निर्णय थोपवण्याची संधी मिळते. शिवाय, शक्ती भिन्न लोकांपर्यंत वाढू शकते. येथे काही उदाहरणे आहेत जी आधुनिक रशियन समाजासाठी वैशिष्ट्यपूर्ण आहेत. आमच्या देशातील सर्व रहिवाश्यांसाठी रशियन फेडरेशनच्या अध्यक्षीय आदेश अनिवार्य आहेत आणि "संगणक-डॉक्टर" या खासगी कंपनीच्या संचालकांचे आदेश केवळ त्यांच्या अधीनस्थांसाठी आहेत.

- **प्रतिष्ठा**

या संकल्पनेचा अर्थ एखाद्या व्यक्तीच्या स्थितीबद्दल, त्याच्या स्थानाबद्दल आदर आहे. उदाहरणार्थ, रशियन समाजात, एक बँकर, वकील, डॉक्टर हा प्रतिष्ठित व्यवसाय मानला जातो, परंतु रखवालदार, ड्रायव्हर किंवा प्लंबरचा आदर केला जात नाही.

सामाजिक स्तरीकरण उदय इतिहास

सामाजिक स्तरीकरण सिद्धांत त्याच्या विकासात एक लांब पलीकडे आहे, कारण या घटनेचा एक लांबच इतिहास आहे:

- आदिम समाजात व्यावहारिकरित्या स्तरीकरण नव्हते कारण असमानतेने अद्याप स्पष्ट स्वरूपाचे अधिग्रहण केले नव्हते;
- समाज, जाती, वसाहती आणि त्यानंतर वर्गाच्या वाढत्या जटिलतेमुळे वर्ग निर्माण होऊ लागला;
- युरोपमध्ये १७ व्या शतकात सरंजामी-इस्टेट सोसायटीची जागा वर्गांनी घेतली. बऱ्याच काळापासून वर्ग वर्गीकरण होता: पाळक, कुलीन, शेतकरी. पण समाज स्थिर नाही. उद्योग विकसित झाला, नवीन व्यवसाय दिसू लागले, ज्याचे प्रतिनिधी मागील वसाहतीत फिट बसत नाहीत. कामगार आणि उद्योजक या परिस्थितीवर समाधानी नव्हते, ज्यामुळे उठाव आणि अगदी क्रांती झाली (उदाहरणार्थ, इंग्लंड आणि फ्रान्समध्ये). या घटनांच्या परिणामी, वर्ग दिसू लागले.

औद्योगिक-उत्तरोत्तर आणि समकालीन काळात, सामाजिक स्तरीकरणाच्या संकल्पनेला त्याचे महत्त्व गवसलेले नाही, कारण समाजाची रचना अजून गुंतागुंतीची होत चालली आहे.

समस्या सोडवण्याचे मार्ग

आधुनिक रशियामध्ये सामाजिक स्तरीकरणाची वैशिष्ट्ये, या समस्येच्या तीव्रतेमुळे मूळ आणि बदल विवाद उद्भवतात ते सोडवण्याचे मार्ग :

- असा विचार कोणी करतो सामाजिक विषमता अपरिहार्यपणे, हे कोणत्याही समाजात अस्तित्वात आहे: विशेषतः महत्त्वपूर्ण कार्ये सर्वात प्रतिभावान लोक करतात. त्यांना दुर्मिळ मौल्यवान वस्तू दिली जातात;
- इतरांचा असा विश्वास आहे की समाजातील स्तरीकरण अन्यायकारक आहे कारण काही लोक दुसऱ्यांच्या किंमतीवर स्वतः साठी जास्त वस्तू वापरतात. तर त्याचा नाश झालाच पाहिजे.

सामाजिक स्तरीकरण वैशिष्ट्य

सामाजिक स्तरीकरणाचे एक लक्षण आणि वैशिष्ट्य म्हणजे एखादी व्यक्ती त्यांच्या भूमिका बदलू शकते, हलवू शकते. या घटनेस सामाजिक गतिशीलता म्हणतात. ती आहे दोन वाण :

- क्षैतिज : समान स्तरामधील स्थितीत बदल (उदाहरणार्थ, दिग्दर्शक) तेल कंपनी मोठ्या बँकेचे संचालक बनले)
- अनुलंब : सामाजिक शिडी वर आणि खाली दोन्ही बाजूंनी हलवणे (उदाहरणार्थ, इतिहास शिक्षक शाळेचे मुख्याध्यापक बनले - कलाइंबिंग, किंवा शिक्षक नोकरी गमावले आणि बेरोजगार झाले - स्थितीत घट

आपण काय शिकलो?

समाजाचे सामाजिक स्तरीकरण स्वतंत्र गटात विभागणे आहे. तिच्याकडे शक्ती, उत्पन्न आणि प्रतिष्ठा यासारखे निकष आहेत. समाजाचे वेगळेपण बरेच पूर्वी दिसले आणि आधुनिक जगात अजूनही अस्तित्वात आहे. त्यातील एक चिन्ह म्हणजे सामाजिक गतिशीलता, म्हणजेच एका स्तरापासून दुसऱ्या स्तरापर्यंत लोकांची हालचाल.

विषयानुसार चाचणी

सामाजिक संबंध

समाजाचे गट एक सामाजिक प्रणाली म्हणून सामाजिक संस्था आणि संस्था, सामाजिक समुदाय आणि काही सामाजिक मूल्ये आणि रूढी विकसित करणारे गट आहेत, ज्यात व्यक्तींचा समावेश आहे, सामाजिक संबंध आणि संबंधांनी एकत्रित केलेले आहेत आणि काही सामाजिक भूमिका पार पाडल्या आहेत. हे सर्व घटक एकमेकांशी जोडलेले आहेत आणि समाजाची रचना करतात.

सामाजिक व्यवस्था- विशिष्ट सामाजिक पदांवर व्यापलेल्या आणि दिलेल्या सामाजिक व्यवस्थेमध्ये स्वीकारल्या गेलेल्या मानदंडांच्या सेट्सनुसार काही सामाजिक कार्ये पार पडणार्या व्यक्तींमधील संवाद आणि परस्परसंवादाचा हा एक निश्चित मार्ग आहे. तसेच, समाजातील रचनात्मक भाग ओळखण्याच्या आधारावर समाजाची रचना वेगळ्या प्रकारे मानली जाऊ शकते. अशी कारणे नैसर्गिक घटक (लिंग, वय, राष्ट्रीयत्व, वंश इ.), मालमत्ता स्तरीकरणाचे घटक, सत्ता आणि धर्माबद्दलचे दृष्टीकोन इत्यादी असू शकतात.

सामाजिक रचना गतिमान असू शकते, किंवा तो स्थिर राहू शकता. स्थिरता ही सिस्टमची कार्ये करण्याची क्षमता, संरचना अपरिवर्तित ठेवून आणि संतुलन राखण्यासाठी समजली जाते. *सामाजिक स्थिरता* कोणत्याही समाजाच्या सामान्य अस्तित्वासाठी सर्वात महत्वाची अट आहे. *स्थिर समाज* विकास आहे की आणि त्याच वेळी त्याच्या स्थिरता राखण्यासाठी एक समाज आहे. हा एक समाज आहे ज्यामध्ये एक सुगंधित तेल प्रक्रिया आहे आणि सामाजिक बदलांची यंत्रणा आहे ज्यामुळे तिची स्थिरता टिकून राहते आणि राजकीय संघर्ष सोडला जाऊ शकत नाही ज्यामुळे त्याच्या पाया खराब होऊ शकतात. त्याच वेळी, दोन्ही हुकूमशाही आणि निरंकुश सामाजिक प्रणाली स्थिर असू शकतात. अखेरीस, तथापि, अशा यंत्रणा सामाजिक कलह, संघर्ष आणि सामान्य अस्थिरतेचे लक्ष केंद्रित करतात.

अशाप्रकारे, समाजातील स्थिरता अपरिवर्तनीयता, अचलपणामुळे नव्हे तर योग्य वेळी आणि योग्य ठिकाणी तत्काळ सामाजिक बदलांच्या अंमलबजावणीमुळे प्राप्त होते. [सामाजिक बदल](#) सामाजिक स्थिरतेची आवश्यक अट आणि घटक बनविणे.

मोठ्या आणि लहान, खरेखुरे आणि नाममात्र: समाज फार वेगळ्या गटांना एक संग्रह आहे. ज्यामध्ये एखाद्या पेशीमध्ये पेशींचा समावेश असतो त्याप्रमाणे त्याचे गट असतात. पृथ्वीवर गटांची संख्या व्यक्ती संख्या ओलांडते. हे शक्य आहे कारण एकाच वेळी एकाच व्यक्तीस बऱ्याच गटांमध्ये संबंध असू शकतो.

सामाजिक गट - हे अशा लोकांचा संग्रह आहे ज्यांचेकडे सामान्य सामाजिक वैशिष्ट्य आहे आणि समाजाच्या रचनेत सामाजिक आवश्यक कार्ये करतात. काही गट एकदम तयार करू शकता, एक लहान वेळ आणि लगेच लहान लहान तुकडे होणे अस्तित्वात. त्यांना म्हणतात .

इतर गट अधिक स्थिर आणि टिकाऊ असतात. सामाजिक संबंध प्रणाली मध्ये व्याप्त ठिकाणी नुसार, मोठ्या आणि लहान सामाजिक गट ओळखले जातात. *मोठा गट* - हे अनिवार्य वैयक्तिक संपर्क सामील नसलेल्या विविध प्रकारच्या सामाजिक कनेक्शनवर आधारित मोठ्या संख्येने सदस्यांचा एक गट आहे. मोठ्या गटांचा समावेश आहे *नाममात्र गट* - काही वैशिष्ट्यांवरील संशोधनासाठी वाटप केलेल्या लोकांचा समूह ज्याचे कोणतेही सामाजिक महत्त्व

नाही. विश्लेषणाच्या सोयीसाठी वापरलेले हे सशर्त आणि सांख्यिकीय गट आहेत. सशर्त चिन्हे केसांचा रंग, डोळे, वर्णांचे प्रकार इत्यादी असू शकतात. मोठे गट असू शकतात **वास्तविक**, त्या संपूर्ण कार्य करू शकते. त्यांचे सदस्य सामान्य लक्ष्यांद्वारे एकत्रित असतात, त्यांच्याबद्दल जागरूक असतात आणि संयुक्त आयोजन केलेल्या कृतीतून त्यांचे लक्षात घेण्याचा प्रयत्न करतात. हे गट व्यावसायिक, वर्ग, राष्ट्रीय आणि इतर वैशिष्ट्यांच्या आधारे तयार केले जातात.

लहान गट- हा एक छोटा गट आहे ज्यात संबंध थेट वैयक्तिक संपर्काचे रूप घेतात आणि ज्यांचे सदस्य सामान्य क्रियाकलापांनी एकत्रित असतात. छोट्या गटाचे वर्गीकरण करण्याचे अनेक दृष्टिकोन आहेत. तेथे प्राथमिक आणि माध्यमिक गट आहेत. **प्राथमिक गट** - हा एक लहान गट आहे, ज्यामध्ये उच्च प्रमाणात एकता, त्याच्या सदस्यांची अवकाशीय निकटता, उद्दीष्टे आणि क्रियाकलापांची एकता, त्याच्या पदांवर सामील होण्याची स्वेच्छा आणि सदस्यांच्या वर्तनावर अनौपचारिक नियंत्रण (उदाहरणार्थ, कुटुंब, मित्र, विद्यार्थी गट इ.) आहे. **दुय्यम गट** - हा एक सामाजिक गट आहे ज्यामध्ये सदस्यांमधील संपर्क आणि संबंध वैयक्तिक आहेत. अशा समूहातील भावनिक वैशिष्ट्ये पार्श्वभूमीत विलीन होतात आणि विशिष्ट कार्ये करण्याची आणि सामान्य ध्येय साध्य करण्याची क्षमता (उदाहरणार्थ, कार्य सामूहिक) प्रथम स्थानावर आहे.

लहान गटांच्या वर्गीकरणात, संदर्भ गट आणि सदस्यता गट देखील वेगळे आहेत. **संदर्भ गट** - हा एक वास्तविक किंवा काल्पनिक गट आहे ज्यासह व्यक्ती स्वतः ला एक मानक म्हणून संबोधते आणि मानदंडांशी, मतेशी, ज्या मूल्यांकडून त्याचे वर्तन आणि आत्मसन्मान वाढवून त्याचे मार्गदर्शन केले जाते. **सदस्यता गट** - हे असे गट आहेत ज्यांचे खरोखरचे मालक आहेत. दैनंदिन जीवनात, बऱ्याचदा अशी घटना घडतात जेव्हा एखादी व्यक्ती काही गटातील सदस्या असल्याने स्वतःला इतर गटांच्या पूर्णपणे विपरीत मूल्यांकडे वळवू लागते. यामुळे एखाद्या व्यक्तीचा स्वतः बरोबर आणि इतरांशी संघर्ष होऊ शकतो.

सामाजिक रचना समाजातील विभागणी "आडवे" दर्शवते, म्हणजे. भिन्न, परंतु तुलनेने स्वतंत्र गटांच्या वाटपावर आधारित. संकल्पना "**सामाजिक स्तरीकरण**" (लॅट पासून स्ट्रॅटम-स्ट्रॅटम) मध्ये सामाजिक स्तराच्या वर्गीकरणाच्या रूपात, उभ्या असलेल्या समाजाचा विचार करणे समाविष्ट आहे, ज्यांचे प्रतिनिधी आपापसांत असमान प्रमाणात शक्ती आणि भौतिक संपत्ती, अधिकार आणि जबाबदाऱ्या, विशेषाधिकार आणि प्रतिष्ठा यांच्यात भिन्न आहेत. अशा श्रेणीरचनामुळे समाज काही क्रियाकलापांना उत्तेजन देऊ शकतो, इतरांना सहन करू शकतो आणि इतरांना दडपू शकतो.

समाज रचना केलेले आहे जेणेकरून यात नेते आणि कलाकार असतील ज्यांचा आदर आणि तिरस्कार केला जाईल. यावर अवलंबून, अधिकार आणि जबाबदाऱ्या, प्रोत्साहन व सुविधा वाटप केल्या जातात. सराव दर्शविते की अशा श्रेणीरचनाशिवाय लोकांमध्ये प्रभावी संवाद आणि कामगिरीच्या परिणामाची प्राप्ती अशक्य आहे.

दुसरीकडे, सामाजिक स्तरीकरण म्हणजे असमानता आणि संपत्तीचे असमान वितरण. तथापि, हे अगदी स्वाभाविक आहे असे दिसते की ज्याला चांगले शिक्षण मिळाले आहे त्याला उच्च पदावर आणि बॉसला - अधीनस्थपेक्षा अधिक पगार घेण्याचा अधिकार आहे. अशाप्रकारे, आम्ही स्तरीकरणाच्या पायाबद्दल बोलू शकतो. उत्पन्न, शक्ती, शिक्षण आणि प्रतिष्ठा असे चार तळ आहेत. हे घटक सामाजिक लाभासाठी प्रवेश उघडतात.

उत्पन्न - एखाद्या विशिष्ट कालावधीत एखाद्या व्यक्तीला मिळालेली रक्कम ही ती असते. **शक्ती** लोकांवर प्रभाव पाडण्याची आणि त्यांच्या इच्छेची पूर्वा न करता त्यांच्या इच्छेनुसार वागण्याची क्षमता निर्धारित केली जाते. जितके लोक अधीनस्थ असतात, तितकीच जास्त शक्ती. **शिक्षण** प्राप्त केलेल्या ज्ञानाच्या प्रमाणात संबंधित आहे **शैक्षणिक संस्था**, अभ्यासाचे स्थान आणि प्राप्त झालेली खासियत. **प्रतिष्ठा** - हे सामाजिक वर्गीकरणात एखाद्या व्यक्तीच्या स्थानाबद्दल (आणि त्या व्यक्तीसाठी नाही तर) आदर आहे.

खाली खालीलप्रमाणे आहेत **ऐतिहासिक प्रकार स्तरीकरण** : जात, गुलामी, इस्टेट, वर्ग.

जात स्तरीकरण मॉडेल - सर्वात प्राचीन. हे बऱ्याच शतकानुशतके भारतात अस्तित्वात आहे आणि आजपर्यंत त्यातील वस्ती कायम आहे. जात हा एक सामाजिक गट असतो, ज्याचा एखाद्या व्यक्तीस त्याच्या जन्मावर संपूर्ण .णी असतो. तो एका जातीतून दुसऱ्या जातीत जाऊ शकत नाही. परंतु जर एखाद्या व्यक्तीने नीतिमान जीवन जगले तर हिंदू धर्माच्या नियमांनुसार तो पुढच्या जीवनात सर्वोच्च जातीचा सदस्य होऊ शकतो.

पुढील जाती सामाजिक रचनेत भिन्न

आहेत: **ब्राह्मणस** (पुजारी) **क्षत्रिय** (योद्धा), **वैश्यस** (व्यापारी), **सुद्रस** (शेतकरी) एक विशेष गट बनलेला आहे **परिहे** (अस्पृश्य), सामाजिक श्रेणीक्रमातील सर्वात निम्न स्तरावर व्यापलेला आणि कोणत्याही जातीमध्ये समाविष्ट नाही.

गुलामगिरी - पुरातन काळात सामाजिक स्तरीकरण सर्वात सामान्य मॉडेल. हे गुलाम मालकावर गुलामांचे वैयक्तिक अवलंबन दर्शवते. गुलामीचे अनेक प्रकार आहेत.

कधी **पुरुषप्रधान गुलामी** गुलाम कुटुंबातील सर्वात धाकटा सदस्य म्हणून त्याच्या मालकांच्या कुटुंबात राहत होता. त्याने आपल्या गुलाम मालकाबरोबर काम केले, मालमत्ता मिळविली आणि लग्न केले. **पूर्व गुलामी** संपूर्ण लोकसंख्येचे राज्यावरील अवलंबित्व (राज्य गुलामी) असे

गृहीत धरले आणि निर्धारित कर्तव्ये (बांधकाम, सिंचन आणि इतर कामांमध्ये सहभाग) च्या अनिवार्य पूर्तीतून स्वतः प्रकट झाले.

पुरातन काळाच्या काळात, होते **क्लासिक गुलामगिरी**, गुलामाच्या हक्कांच्या पूर्ण अभावाशी संबंधित, ज्यास "बोलण्याचे साधन" मानले जात असे. गुलाम मालक आपल्या स्वतः च्या निर्णयावर अवलंबून गुलामला शिक्षा करू शकतो, एखादी वस्तू म्हणून त्याची विल्हेवाट लावू शकतो आणि ठार मारू शकतो. १८ व्या शतकाच्या मध्यापर्यंत अमेरिकेत गुलामगिरीचे समान रूप अस्तित्वात होते.

स्त्रीकरण स्थापन मध्यम युगात युरोपमध्ये अस्तित्वात होता आणि आधुनिक युगातील काही देशांमध्ये ते टिकून राहिले. **इस्टेट - हा लोकांचा स्वतंत्र गट आहे ज्यांचे अधिकार व जबाबदाऱ्या कठोरपणे परिभाषित केल्या आहेत, त्यांना वारसा मिळाला आहे.** संपत्ती विभागली गेली **विशेषाधिकार** आणि **अनिश्चित** सरंजामशाही समाजाची प्रमुख वसाहत सरंजामशाही आणि सर्फ होते. शेतकरी हा सरंजामशाहीवर जमीन अवलंबून होता, परंतु त्याच वेळी वैयक्तिक मालमतेवर त्यांचा हक्क होता. सरंजामशाही कर्तृत्वाच्या कामगिरीमध्ये - सामन्यांत राज्यकर्त्यांच्या बाजूने निर्भरता प्रकट झाली **कॉर्ची** आणि **सोडणे**.

प्रत्येक विशिष्ट देशाच्या परिस्थितीत, इस्टेट रचनेची स्वतःची वैशिष्ट्ये आणि एक स्पष्ट विभाग होता. उदाहरणार्थ, रशियामध्ये रईस, व्यापारी आणि पाद्री हे विशेषाधिकार मिळणारे 200 द्या वसाहतींचे होते, तर वंचित लोक विविध प्रवर्गातील आणि भांडवलदार होते. भांडवलशाहीच्या विकासासह, इस्टेट्समधील वास्तविक संबंध बदलले, परंतु औपचारिक उतरंड कायम राहिले. म्हणूनच, आपल्या देशात, राजपुत्र असणारे एक प्रमुख वर्ग होते. कोणत्याही पीटरच्या "टेबल ऑफ रॅक्स" नुसार कोणत्याही स्वतंत्र व्यक्तीला सेवेच्या लांबीने उच्च पदवी मिळू शकत होती. उच्चवर्गाचे एक विशिष्ट वैशिष्ट्य (वंशाचे) होते **शीर्षके** - त्यांच्या मालकांची अधिकृत आणि वंशपरंपरेची स्थिती (मोजणी, जहागीरदार, राजकुमार) चे शाब्दिक पदनाम.

कॅशियर दृष्टीकोन समाजाचे विभाजन हे मार्क्सवादाचे वैशिष्ट्य आहे. **वर्ग** - हे लोक मोठ्या प्रमाणात आहेत ज्यांचे उत्पादन ऐतिहासिकदृष्ट्या परिभाषित केलेल्या सामाजिक उत्पादनाच्या पद्धतीत, उत्पादनाचे साधन, कामगारांच्या सामाजिक संघटनेत त्यांची भूमिका आणि मिळविण्याच्या पद्धती आणि त्यांच्याकडे असलेल्या सामाजिक संपत्तीच्या त्या वाटाचे आकार यांच्याशी संबंधित आहे. प्रत्येक ऐतिहासिक काळात दोन वर्ग होते - **शोषक** आणि **संचालित** (गुलाम आणि गुलाम मालक, सरंजामशाही आणि शेतकरी, बुर्जुआ आणि सर्वहारावर्गीय).

आधुनिक स्तरीकरण मॉडेलमध्ये "वर्ग" हा शब्द आहे, परंतु त्याला एक वेगळा अर्थ देण्यात आला आहे. सध्या, उच्च, मध्यम व निम्न वर्गातील लोक वेगळे आहेत आणि उत्पन्नाच्या पातळीमध्ये ते भिन्न आहेत. *उच्च वर्ग* ते श्रीमंत आहे. *मध्यमवर्ग* मध्यम उत्पन्न असलेले लोक. *निम्न वर्ग* गरीब.

आधुनिक समाजातील स्तरीकरणाचा विचार वरच्या बाजूस श्रीमंत, मध्यभागी मध्यमवर्गीय आणि तळाशी निम्न वर्गासह त्रिकोण (किंवा पिरॅमिड) म्हणून केला जाऊ शकतो. कोणत्याही परिस्थितीत उच्च वर्गाचा वाटा अंदाजे समान राहतो आणि एकूण लोकसंख्येच्या 5% इतका असतो. वस्तुस्थिती अशी आहे की भौतिक, भौतिक मूल्ये निर्माण करणारे समाज मोठ्या संख्येने श्रीमंतांना पोचू शकत नाही. आर्थिक आणि राजकीय परिस्थितीनुसार मध्यम व निम्न वर्गाचा वाटा बदलू शकतो. गरीब जितके गरीब, मध्यम मध्यम तेवढे कमी, याचा अर्थ असा की श्रीमंत आणि गरीब यांच्यातील अंतर "संकुचित" होत आहे आणि त्यामुळे धोका निर्माण होईल [सामाजिक संघर्ष](#)... उलटपक्षी, विकसित आणि असंख्य मध्यमवर्गीय समाजातील सामाजिक आणि राजकीय स्थिरतेची हमी म्हणून काम करतात. तो श्रीमंत आणि गरीब लोकांना वेगवेगळ्या खांबाकडे नेत आहे, त्यांना एकमेकांशी टक्कर देण्यापासून रोखत आहे.

कोणत्याही समाजात सामाजिक स्तराच्या अनुलंब प्लेसमेंटचा निकष असतो **सामाजिक विषमता**, त्या. ज्या परिस्थितीत लोक पैसा, सत्ता, प्रतिष्ठा या सारख्या सामाजिक फायद्यांपर्यंत असमान प्रवेश करतात. असमानतेचे सार याबद्दल वैज्ञानिकांमध्ये एकमत नाही. त्यांच्यातील काही असमानतेस समाजाच्या अस्तित्वासाठी आवश्यक स्थिती म्हणून मानतात, ज्यामुळे त्याचे सर्वोत्कृष्ट प्रतिनिधींना आणि बहुमोल प्रकारचे सामाजिकदृष्ट्या उपयुक्त कृतीस प्रोत्साहित करणे शक्य होते. दुसरा दृष्टिकोन असा आहे की असमानता हा लहान मुलांच्या मूलभूत सामाजिक मूल्यांच्या विनियोगाचा परिणाम आहे. ओलिगार्चच्या हातात संपत्ती आणि सामर्थ्य यांचे एकाग्रता (बहुधा काही लोकांची शक्ती आहे) उर्वरित लोकांमध्ये असंतोषाचे कारण बनते आणि शेवटी श्रीमंत आणि गरीब यांच्यात संघर्ष होतो.

सिद्धांतांपैकी एक म्हणजे समाजाला दर्जा गटात विभागून असमानता दर्शवते, म्हणजे. अशा लोकांच्या संघटना ज्यांना वेगवेगळ्या प्रमाणात आदर आणि आदर मिळतो आणि असमान सामाजिक प्रतिष्ठा आहे.

सामाजिक दर्जा- ही सामाजिक प्रणालीमधील समूहाच्या व्यक्तींची सापेक्ष स्थिती आहे, येणाऱ्या अधिकार आणि जबाबदाऱ्यांसह सामाजिक कार्ये करून कंडिशन केलेली आहे. **एखाद्या व्यक्तीची सामाजिक स्थिती** - हेच ते स्थान समाजात व्यापलेले आहे. एखाद्या व्यक्तीची सामाजिक स्थिती निश्चित करण्यासाठी, त्याच्या सर्व सामाजिक स्थिती जाणून घेणे आवश्यक आहे. प्रत्येक व्यक्ती सामाजिक संबंधांच्या प्रणालीत बरीच कार्ये करतो, कारण तो

प्रत्यक्षात बर्याच वेगवेगळ्या सामाजिक गटांमध्ये समाविष्ट आहे. अशाप्रकारे, प्रत्येक व्यक्तीचे अनेक स्तर असतात.

व्यक्तीच्या सर्व स्थितींपैकी, निर्धारक घटक आहे *मुख्य (मुख्य) स्थिती*. हे एखाद्या संस्थेत सदस्यता, नागरिकत्व, व्यवसाय इ. असू शकते. तथापि, एखादी स्थिती मुख्य म्हणून ओळखणारी स्थिती नेहमीच समाजातील मुख्य मानल्या जाणार्या स्थितीशी जुळत नाही.

प्रदेश (नागरिक, ग्रामस्थ, बेघर व्यक्ती), आयओएल (पुरुष, स्त्री), वय (मूल, प्रौढ, वृद्ध), राष्ट्रीयत्व, वंश, आरोग्य स्थिती (निरोगी, अपंग), शिक्षण, व्यवसाय, स्थिती, धार्मिक संबंध, राजकीय दृष्टिकोन इ. स्थिती वारसा आहे की प्राप्त आहे यावर अवलंबून, विहित आणि साध्य केलेल्या स्थितींमध्ये फरक करा. *निर्धारित स्थिती* - ही एक सामाजिक स्थिती आहे जी एखाद्या व्यक्तीला त्याच्या क्षमता किंवा प्रयत्नांची पर्वा न करताच समाजाने अगोदर ठरवून दिली जाते. या स्थितीचा एक प्रकार म्हणजे सामाजिक-दर्जाची स्थिती, जी एखाद्या व्यक्तीची वर्ग स्थिती निर्धारित करते. *प्राप्त स्थिती* - ही एक सामाजिक स्थिती आहे जी एखाद्या व्यक्तीस त्याच्या वैयक्तिक आवडीनुसार नियुक्त केली जाते. या स्थितीत बदल करणे एखाद्या व्यक्तीच्या व्यावसायिक क्रियाकलाप आणि त्याच्याकडे असलेल्या पदाशी संबंधित एक व्यावसायिक आणि अधिकृत स्थिती असू शकते. अशाप्रकारे, सामाजिक स्थिती सामाजिक संबंध प्रणालीत एखाद्या व्यक्तीचे स्थान, समाजाद्वारे त्याच्या क्रियांचे मूल्यांकन तसेच वैयक्तिक आत्म-मूल्यांकन निश्चित करते.

तिच्या स्थितीशी संबंधित व्यक्तीच्या वागण्याला सामाजिक भूमिका म्हणतात. *सामाजिक भूमिका* - हा वर्तनाचा एक नमुना आहे जो विशिष्ट स्थितीतील लोकांसाठी योग्य म्हणून निश्चित केला जातो एखादी व्यक्ती त्याच्यासाठी एक महत्त्वपूर्ण व्यक्ती म्हणून स्वतःच्या कल्पनेतून भूमिका निभावण्याचे वर्तन शिकते. लोक बऱ्याचदा इतरांच्या नजरेतून स्वतःला पाहतात आणि एकतर आसपासच्या लोकांच्या अपेक्षांनुसार वागायला लागतात किंवा त्यांच्या भूमिकेचा बचाव करत राहतात. मास्टरिंग रोल फंक्शन्समध्ये तीन टप्पे आहेत: *अनुकरण*(पुनरुच्चार), *पुन्हा प्ले करा*(एका \u200b\u200bभूमिकेतून दुसऱ्या या भूमिकेत संक्रमण), *गट सदस्यता*(दिलेल्या व्यक्तीसाठी महत्त्वपूर्ण असलेल्या सामाजिक गटात विशिष्ट भूमिका निपुण करणे).

सामाजिक भूमिका भूमिकांच्या अपेक्षांच्या आणि भूमिकेच्या कामगिरीच्या रूपात प्रकट होते. *भूमिका प्रतीक्षा* - या स्थितीनुसार वर्तणुकीचा हा अपेक्षित नमुना आहे (या स्थितीच्या प्रतिनिधींसाठी विशिष्ट वर्तन). *भूमिका खेळणे* - विशिष्ट सामाजिक स्थिती असलेल्या व्यक्तीची ती वास्तविक वागणूक असते. भूमिकेची अपेक्षा आणि भूमिका कामगिरीशी जुळत

असतात, परंतु असे कधीच घडत नाही कारण लोक केवळ समाजातील त्यांच्या पदावरच नव्हे तर वैयक्तिक गुणांमध्ये (स्वभाव, वर्ण, इच्छाशक्ती इ.) भिन्न असतात.

या स्थितीशी संबंधित भूमिकेचा सेट म्हटले जाते **रोल प्लेइंग सेट**. प्रत्येक माणूस सामाजिक भूमिकांची पूर्तता करतो. या संदर्भात, आहे **भूमिका संघर्ष समस्या**, जी एकाच वेळी अनेक भूमिका बजावताना एखाद्या व्यक्तीसाठी भूमिका आवश्यकतेचा संघर्ष म्हणून समजली जाते.

अशा प्रकारच्या काही विवादाचे कारण त्यांच्या उत्पत्तीच्या कारणांवर अवलंबून ओळखले जाऊ शकते: प्रथम, व्यक्तीने आणि त्याच्या सभोवतालच्या लोकांच्या भूमिकेबद्दल समजून घेण्यात फरक केल्यामुळे संघर्ष; दुसरे म्हणजे, समान भूमिकेच्या आचरणाच्या भिन्न अभिव्यक्ती मधील संघर्ष; तिसर्यांदा, वैयक्तिक गुण आणि इतरांकडून एखाद्याकडून अपेक्षा ठेवण्यामधील संघर्ष; चौथा, भिन्न लोकांकडून समान भूमिकेच्या कामगिरीसाठी आवश्यक असलेल्या विरोधाभासांमुळे निर्माण केलेला संघर्ष; पाचवा, व्यक्तीचे वैयक्तिक गुण आणि भूमिका आवश्यकतेमधील संघर्ष.

भूमिकेच्या विरोधाभासामुळे भूमिका तणाव निर्माण होते, जे काम आणि घरी वेगवेगळ्या गडबड्यांमध्ये स्वतः ला प्रकट करते. म्हणून कोणती भूमिका अधिक महत्त्वाची आहे हे स्वतः ठरवणे आवश्यक आहे.

सामाजिक स्तरीकरण एक महत्त्वाची यंत्रणा - **सामाजिक गतिशीलता**, त्या. एखाद्या व्यक्तीचे, कौटुंबिक, समाजाच्या सामाजिक संरचनेत त्यांचे स्थान असलेल्या सामाजिक गटाद्वारे बदल. सामाजिक गतिशीलताचे दोन मुख्य प्रकार आहेत - आंतरजातीय आणि इंटरजेनेरेशनल आणि दोन मुख्य प्रकार - अनुलंब आणि क्षैतिज, तसेच विषयांच्या संख्येवर अवलंबून - वैयक्तिक आणि गट.

आंतरजातीय गतिशीलतापालकांच्या तुलनेत उन्हाळ्याच्या हालचाली सामाजिक शिडीच्या उच्च किंवा खालच्या पातळीवर दर्शवितात. **इंटरजेनेरेशनल गतिशीलता** - एखाद्या विशिष्ट व्यक्तीने त्याच्या आयुष्यात सामाजिक स्थितीत बदल केला होता. कर्मचार्यांच्या कारकीर्दीचा विकास हे त्याचे उदाहरण आहे.

अनुलंब गतिशीलता - ही एक व्यक्ती (सामाजिक, गट) पासून दुसऱ्या स्तरापर्यंतची व्यक्तींची चळवळ आहे ज्यात त्यांची सामाजिक स्थिती लक्षणीय बदलते. एखाद्या व्यक्तीचे उच्च दर्जाच्या गटापासून खालच्या भागात (नोकरी गमावणे, अपंगत्व इत्यादीमुळे) होण्याचे संक्रमण म्हणतात **खाली गतिशीलता**. जर त्याची स्थिती एखाद्या उच्च पदावर बदलली असेल (उदाहरणार्थ, जाहिरातीच्या बाबतीत), तर हे एक प्रकटीकरण आहे **ऊर्ध्वगामी गतिशीलता**.

क्षैतिज गतिशीलता - एखाद्या व्यक्तीच्या किंवा सामाजिक समूहाचे एका स्तरावरून दुसऱ्या स्तरावर समान पातळीवर संक्रमण होणे. उदाहरणार्थ, व्यवसायात बदल ज्यात सामाजिक स्थितीत महत्त्वपूर्ण बदल होत नाही. एक प्रकारची क्षैतिज गतिशीलता म्हणजे भौगोलिक गतिशीलता - मागील स्थिती राखताना एखाद्या व्यक्तीची एका ठिकाणाहून दुसऱ्या ठिकाणी हालचाल. तथापि, जर निवासस्थानाचा बदल स्थिती बदलांसह एकाच वेळी झाला तर भौगोलिक गतिशीलता बनते **स्थलांतर** तेथील नोकरीसाठी अर्ज करताना दुसऱ्या प्रदेशात जाणारी व्यक्ती हे स्थलांतरणाचे उदाहरण आहे.

वैयक्तिक गतिशीलता- ही एखाद्या व्यक्तीच्या सामाजिक जागेवरील हालचाल आहे. **गट गतिशीलता** संपूर्ण वर्ग, मालमत्ता, गटाच्या सामाजिक महत्त्वात वाढ किंवा घट झाल्यास उद्भवते. वैयक्तिक गतिशीलता दोन्ही वस्तुनिष्ठ आणि व्यक्तिनिष्ठ कारणांमुळे असू शकते, परंतु त्या सर्वांना फक्त एकाच व्यक्तीची चिंता असते. गट गतिशीलतेची कारणे अधिक महत्त्वपूर्ण घटक आहेत, जसे क्रांती, युद्धे, राजकीय कारभार बदलणे इ. अशा प्रकारे, सामाजिक स्तरीकरण ही एक जटिल घटना आहे. व्यक्तींची तसेच वैयक्तिक गटांचीही स्थिती कायम रहात नाही. शिवाय, आपल्या काळात, एखाद्या व्यक्तीची स्थिती ही वर्ग किंवा जातीच्या सीमांवर अवलंबून नसते, परंतु वैयक्तिक गुण आणि उच्च स्थान मिळवण्याच्या त्याच्या इच्छेवर अवलंबून असते.